

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю
012 Дошкільна освіта на тему:

**ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК
У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Виконала: студентка II курсу, 63 групи
Спеціальності 012
«Дошкільна освіта»
Юта Сніжана Юріївна

Науковий керівник: к. пед. н., доцент
Богдан Тетяна Миколаївна

Роботу подано до розгляду « ___ » _____ 20__ року.

Студентка

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Науковий керівник

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Рецензент

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри дошкільної та початкової освіти протокол № _____ від « ___ » _____ 20__ р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри

_____ (підпис)

Ірина ТУРЧИНА

_____ (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	8
1.1 Психолого-педагогічні аспекти особливостей спілкування дітей дошкільного віку.....	8
1.2 Види труднощів у комунікативній діяльності дошкільників.....	15
1.3 Особливості використання гри для розвитку навичок спілкування в дітей старшого дошкільного віку.....	17
Висновки до першого розділу.....	26
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	28
2.1 Методичне обґрунтування інструментарію дослідження та характеристика ігор.....	28
2.2 Організація та хід емпіричного дослідження.....	31
2.3 Аналіз та інтерпретація результатів експериментального дослідження.....	54
Висновки до другого розділу.....	62
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	71

ВСТУП

Актуальність дослідження. Динамічний спосіб життя в сучасних реаліях вимагає від дитини мати вміння швидко входити в дитячий колектив, бути готовим підлаштуватися до нових умов. Особливо це питання актуальне для дітей старшого дошкільного віку, які впродовж не значного періоду часу повинні будуть змінити дошкільний колектив на шкільний.

Сьогодні освітня робота з дітьми в закладах дошкільної освіти спрямована на забезпечення умов, які надають дитині широкі можливості для самостійних дій з освоєння навколишнього світу. З огляду на такий підхід особливої значущості набуває проблема взаємодії дітей із однолітками.

Одним із головних завдань дошкільної освіти, як зазначено в Законі України «Про дошкільну освіту», є формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок [35].

Підвищений інтерес викликає проблема розвитку комунікативних навичок особистості, адже спілкування – це процес входження дитини в систему культурних норм поведінки та взаємин між однолітками. Основи комунікативної компетенції дитини закладаються у дошкільному віці, визначають напрям її розвитку й успішної адаптації в соціумі [55, с. 263].

Спілкуванню як особливому явищу присвячено низку наукових розвідок. Це питання було висвітлено у різні періоди такими дослідниками як С. Рубінштейн, О. Леонтьєва, Г. Андрєєва, А. Журавльова, М. Обозова, Я. Коломінський та ін. У їх наукових працях окреслено погляди щодо його структури, спрямованості, ролі в процесі становлення зрілої особистості. Водночас до означеної проблеми та її значущості у період дошкільного дитинства неодноразово зверталися О. Запорожець, М. Лісіна, Т. Маркова, Л. Божович, Д. Годіна, В. Котирло, Т. Герлянд, Г. Люблінська, З. Матвєєв та ін.

Вчені довели необхідність і важливість формування у дітей 3 - 7 років особливої здатності до спілкування з однолітками [2, 12, 23, 46].

Аналіз науково-методичних публікацій свідчить про те, що проблема формування комунікативної компетентності дітей дошкільного віку у процесі ігрової діяльності, набуває все більшої актуальності та показує, що процес навчання та виховання засобами гри у закладах дошкільної освіти сприяє гармонійному та всебічному розвитку особистості дитини.

Питання гри у своїх наукових працях висвітлювали такі дослідники як Л. Виготський, О. Гріндева, Д. Ельконін, Г. Тарасенко, І. Рогальська-Яблонська, М. Айзенбарт та ін.

Все це обумовило тему нашого дослідження **«Гра як засіб формування навичок спілкування з однолітками у дітей старшого дошкільного віку»**.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці форми в методи формування навичок спілкування з однолітками у дітей старшого дошкільного віку за допомогою гри.

Для досягнення поставленої мети нами було виокремлено такі **завдання**:

1. Проаналізувати науково-методичну та психолого-педагогічну літературу з проблеми спілкування та його генезис у дітей старшого дошкільного віку.

2. Визначити форми і методи формування навичок спілкування у дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності.

3. Розробити діагностичні інструменти для виявлення рівня сформованості навичок спілкування з однолітками у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.

4. Здійснити експериментальну перевірку рівня сформованості навичок спілкування з однолітками у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.

Об'єкт дослідження: освітній процес у закладі дошкільної освіти.

Предмет дослідження: форми і методи формування навичок спілкування з однолітками у дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності.

Гіпотеза дослідження: розвиток спілкування дітей старшого дошкільного віку з однолітками за допомогою гри буде ефективним при дотриманні таких умов: орієнтування педагога на особливостях комунікації відповідної категорії малюків; вправлення дітей дошкільного віку в умінні контактувати, ініціюванні спілкування з однолітками, діяти спільно в групі, розраховуючи на власні сили, самого себе; збагачення знань педагогів та батьків щодо розвитку комунікативних навичок дітей, сприяння оволодінню ними сучасними ігровими технологіями.

Методи дослідження. *Теоретичні:* аналіз, порівняння, систематизація та узагальнення даних на основі вивчення психолого-педагогічної літератури уможливили обґрунтування змісту та структури основних категорій дослідження, визначення критеріїв та показників.

Емпіричні методи: зовнішньогрупова референтометрія, бесіда з вихователями, інтерв'ю з батьками.

Методи математичної статистики – для визначення якісного і кількісного аналізу результатів експериментального дослідження.

Наукова новизна. Розроблено критерії, показники та рівні сформованості у дітей старшого дошкільного віку здатності до міжособистісного спілкування з однолітками у групі ЗДО.

Практичне значення результатів дослідження. Розроблено та апробовано модель розвитку здатності до спілкування з однолітками дітей старшого дошкільного віку за допомогою гри.

База дослідження. Комунальний заклад «Заклад дошкільної освіти № 2 «Теремок»» Борзнянської міської ради, Чернігівської області.

Апробація результатів дослідження

Участь у конференціях:

1. Всеукраїнська студентська науково-практична Інтернет-конференція «Теорія і практика сучасної освіти та науки в Україні у світлі ідей К. Д. Ушинського (1823/1824 – 1870/1871)» (29 березня 2024 р., м. Чернігів)

2. International scientific-practical conference current state and prospects for the development of science, education and technology. April 6, 2024 Tampere, Finland

Публікації:

Гармаш С.Ю. Роль гри у формуванні навичок спілкування старших дошкільників. Book of abstracts International scientific-practical conference current state and prospects for the development of science, education and technology. Tampere, Finland. P 7-8

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з розділів, висновків до роботи, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи – 124 стор., основний текст – 65 стор.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК

1.1 Психолого-педагогічні аспекти особливості спілкування дітей дошкільного віку

Життя дітей у дошкільних закладах проходить у постійному контакті з вихователями та однолітками. Також від дітей постійно вимагається застосування їхніх творчих здібностей, пізнання та уяви. Тому пошук шляхів вирішення цієї проблеми став дуже важливими викликає великий інтерес у дослідників, науковців та практиків.

Спілкування є важливою складовою розвитку дитини, особливо в дошкільному віці, коли формуються перші навички спілкування та взаємодії із навколишнім світом. У цьому розділі розглянемо психолого-педагогічні аспекти спілкування дітей дошкільного віку, зосереджуючись на теоретичних підходах, важливості виховання та практичних рекомендаціях.

У своїх наукових розвідках дослідники звертаються до поняття «комунікація» у зв'язку з такими питаннями, як розвиток особистості, розвиток людини як активного суб'єкта та виховання індивідуальності. Особливістю і фундаментальною рисою комунікативного процесу як виду конкретної комунікативної діяльності є те, що людина встановлює в такий спосіб стосунки з іншими людьми. Розглядаючи комунікативний процес як один з основних видів комунікативної діяльності людини, науковці трактують його як своєрідний сплав соціального та індивідуального в суспільному житті людини [38, с. 162–163].

Основними сучасними етапами вивчення особливостей спілкування є психологія, філософія, загальна психологія (Г. Андрєєва, О. Бодальов, А. Петровський), загальна психологія та психолінгвістика (школа О. Леонтьєва), соціальна та диференціальна психологія (М. Обозов), соціальна психологія та педагогічна психологія (С. Дравідова, Т. Яценко та ін.), комплексні розробки, в яких поєднано декілька дисциплін: соціальна та диференціальна психологія (М.

Обозов), соціальна та педагогічна психологія (С. Дравідова, Т. Яценко та ін.) - це комплексні розробки, в яких поєднано кілька дисциплін: соціальна та диференціальна психологія (М. Обозов), соціальна та педагогічна психологія (С. Кондратьєва, Т. Яценко та ін.), дослідження в галузі вікової психології та педагогіки (наприклад, О. Мудрик).

Поняття «спілкування» використовується в наукових та психологічних дослідженнях у різних значеннях:

- як обмін думками, почуттями та переживаннями (Л. Виготський, С. Рубінштейн)

- як вид комунікативної діяльності людини (Б. Ананьєв, М. Коган, І. Коган, О. Леонт'єв)

- як особлива соціальна форма інформаційної комунікації (О. Урсун, Л. Резніков) тощо;

- як взаємодію та відносини між суб'єктами, що мають діалогічний характер (Г. Андрєєва, В. Соковнін, К. Платонов); [18, с. 10-13].

Водночас поняття «комунікація» відрізняється від поняття «спілкування». Останнє трактується дослідниками як передача інформації при взаємодії різних систем, яка може бути односторонньою [49, с. 115].

Комунікативний процес визначається як взаємодія між двома або більше людьми, в ході якої відбувається обмін інформацією пізнавального або емоційно-оцінного характеру. Комунікативний процес - це соціальне явище, що виникає з потреби «людей щось сказати один одному» під час соціальної та ділової комунікативної діяльності. Соціальна сутність комунікативного процесу проявляється в його змісті, функціях, видах, формах, методах і мотивах [29, с. 14].

Однією з ключових теорій в розвитку дитячого спілкування є теорія Леонт'єва про розвиток психіки, яка стверджує, що спілкування допомагає дитині розвивати мислення та соціальні навички. Крім того, теорія Жана Піаже про стадії розвитку дитини вказує на важливість відповідного підходу до спілкування залежно від віку дитини [21].

Психологічні особливості дітей дошкільного віку, такі як емоційна незрілість чи обмежена увага, потребують того, щоб на них звертали особливу увагу під час виховання. Сімейне середовище грає важливу роль у формуванні способів спілкування дитини та її соціальних навичок.

Вихователі в закладах дошкільної освіти відіграють одну із найбільш важливих функцій у вдосконаленні навичок спілкування дітей. Організація групової та індивідуальної діяльності, створення сприятливого середовища для спілкування та використання ігрових методів – все це важливі компоненти педагогічного процесу.

Дошкільні роки - найсприятливіший період для розвитку особистості дитини, її творчих здібностей та мовних навичок. Одним із ключових елементів дошкільної освіти є спрямування зусиль педагогів, серед іншого, на підтримку своєчасного досягнення індивідуальної неповторності унікального життєвого шляху дитини [45, с. 222].

Сучасні реалії такі, що, по-перше, вік першокласників зменшується, а по-друге, ускладнюється навчальний матеріал, що ставить перед дітьми більш складні завдання і вимагає нового рівня навичок, у тому числі й мовленнєвих. Тому виникає необхідність якомога раніше розвивати у дітей навички зв'язного мовлення.

В освітній лінії «Мовлення дитини» діти опановують культуру мови і спілкування, засвоюють основні правила використання мови в різних життєвих ситуаціях, оволодівають мовою як інструментом пізнання і конкретним способом людського спілкування. Водночас освітня лінія «Дитина у світі культури» передбачає формування почуття прекрасного, яке проявляється в різних формах, і ціннісних орієнтацій, пов'язаних зі змістом предметного світу та світу мистецтва [4, с. 16].

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає набуття таких ключових компетентностей «володіння мовою як засобом спілкування і культури; збагачення активного словника; розвиток зв'язного, граматично правильного, діалогічного та монологічного мовлення; розвиток мовної творчості; розвиток

звуківимови та інтонаційної культури мовлення; формування фонематичного слуху; навчання грамоти». [4, с. 8].

Під мовленнєвою компетенцією розуміють рівень мовного розвитку, на якому людина здатна вільно використовувати свої мовні знання в різних життєвих ситуаціях і при цьому зберігати домінуючу мовну культуру. Мовленнєва компетенція передбачає сформованість фонетичної, лексичної, граматичної, інтерактивної та монолінгвальної компетенції. Соціально-мовну компетенцію можна розглядати як елементи комунікативної компетенції, що включають знання і розуміння невербальної мови у спілкуванні, вміння орієнтуватися, підтримувати та ініціювати комунікативні ситуації, а також вміння спілкуватися з однолітками і дорослими.

Таким чином, соціально-комунікативна компетентність у дітей дошкільного віку означає розпізнавання різних соціальних ролей людей (наприклад, знайомі, незнайомі, діти, дорослі, жінки, хлопчики, чоловіки, дівчатка, хлопчики, молодь, люди похилого віку), розуміння основних соціальних, моральних та етичних норм у міжособистісних стосунках, уміння спілкуватися, здатність дотримуватися їх під час спілкування, уміння взаємодіяти з оточуючими (узгоджувати власну поведінку з поведінкою інших, усвідомлювати своє місце в соціальному середовищі), уміння пізнавати себе в позитивному сенсі. Це вміння співпереживати, співчувати, допомагати іншим та обирати для цього відповідні методи [4, с. 18].

Комунікативна, соціальна і мовленнєва компетенції, що формуються в процесі соціалізації і виховання дитини, до закінчення дошкільного дитинства мають певний рівень розвитку, який і відображає рівень соціально-психологічної готовності дитини до шкільного навчання.

До кінця дошкільного дитинства комунікативна, соціальна та мовна компетенції, сформовані в процесі соціалізації та виховання дитини, досягають певного рівня розвитку, що відображає її соціальну та психологічну готовність до навчання в школі.

Одним із способів організації навчальної діяльності є навчання дітей рідної

мови, яке відбувається на рівні мовлення та спілкування. Отже, *комунікативна готовність* означає, що дитина використовує для спілкування сукупність вербальних і невербальних засобів (міміку, жести, рухи), вміє доречно й адекватно застосовувати мову в певних навчальних і соціальних ситуаціях, здатна самотійно маніпулювати комунікативними ситуаціями, має здатність ініціювати, сприймати і самотійно вирішувати мовленнєві завдання. Мовленнєво-комунікативна підготовка до школи сприяє інтелектуальній, емоційній, спонтанній та мотиваційній комунікативній готовності дитини дошкільного віку. Вона забезпечує адекватну адаптацію до шкільних умов, нових програмних вимог щодо засвоєння мовних норм і правил та мовленнєвих актів, необхідних для набуття мовленнєвих умінь і навичок як основи майбутньої освіти та професійної підготовки [18, с. 10].

Для дитини мовлення виступає одним із основних засобів пізнання довкілля. За словами Г. Костюка, саме завдяки мовленню здійснюється процес осмислення наочних образів (подій і картин навколишнього світу). У цьому випадку мовлення виступає засобом інтерпретації чуттєвого досвіду дитини [43, 180].

Оволодіння зв'язним діалогічним мовленням дослідник К. Д. Ушинський вважає одним із головних завдань мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Його успішність залежить від низки умов, серед яких мовне середовище, соціальне та сімейне оточення, індивідуальні особливості та пізнавальна активність дитини. Автор стверджує, що ці умови необхідно враховувати в процесі цілеспрямованого навчання мови [54].

Теоретична модель, розроблена Л. Засекіною, включає наступні етапи:

- підготовчий етап (до 1 року);
- переддошкільний етап (до 3 років);
- дошкільний етап (від 3 до 7 років);
- шкільний етап (від 7 років до закінчення школи) [36].

Узагальнюючи дані досліджень щодо термінів мовленнєвого розвитку дітей за різними підходами, можна виокремити такі періоди

I етап - етап речення:

- стадія однослівних речень.
- етап речень, що складаються з декількох слів;

II етап - період засвоєння граматичної структури речення з трьома фазами:

- етап, на якому формується перша форма;
- етап вираження синтаксичних зв'язків слів;
- етап засвоєння службових слів;

III етап - засвоєння морфологічної системи рідної мови.

Л.В. Засекіна та С.В. Засекін провели дослідження формування мовлення у дітей дошкільного віку, проаналізувавши такі важливі аспекти, як кількість слів у дитячих монологіях і діалогах з різною кількістю складів, тривалість діалогу, паузи в дитячому мовленні, а також те, як формується фонетична, лексична та граматична компетенція [36].

Дослідники мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку диференціювали різні етапи формування мовлення у дітей дошкільного віку, даючи їм різні назви та вказуючи відповідні вікові межі.

У роботі О.М. Гвоздева можна простежити поступову появу в мовленні дітей різних частин мови, словосполучень і різних типів речень:

- від 3 до 3,3 років розширюється семантична функція відмінка, правильно узгоджуються в мовленні прикметники та дієслова;
- між 3,3 і 3,6 роками розвивається семантична функція відмінка іменників і структура речення; і
- між 3,6 і 3,9 роками утворюються нові слова за аналогією між різними частинами мови; між 3,6 і 3,9 роками утворюються нові слова за аналогією між різними частинами мови
- від 3,9 до 4 років дитина інтенсивно використовує власне словотворення;
- від 3,9 до 4,4 років дитина інтенсивно використовує власне словотворення;
- від 4 до 4,4 років в основному формуються граматичні категорії [25].

Діти задовольняють свої комунікативні потреби за допомогою мови, а розвиток мови в цілому впливає на розвиток особистості. Цей взаємозв'язок між

мовною та пізнавальною діяльністю дітей спонукав Д. Ельконіна запровадити поділ розвитку за віковими періодами. Так, немовлята отримують приємний досвід в емоційному спілкуванні, малюки засвоюють когнітивну складову маніпулювання предметами, а дошкільнята вчаться спілкуватися з однолітками через діяльність (наприклад, ігрову). Психологи відзначають, що діти у віці 1-3 років є чутливими до розвитку мовлення, тоді як діти у віці 4-7 років здатні позитивно взаємодіяти з однолітками [32].

А. Богуш вважає, що мовленнєвий розвиток є важливим для розвитку особистості дитини, оскільки безпосередньо впливає на інтелект. Основними його компонентами є набуття виразності та розбірливості вимови, вміння утворювати граматичні структури, збагачення та часте використання словника, активне формування словникового запасу, засвоєння норм і правил спілкування, вміння правильно користуватися мовленням у діяльності та загальна мовленнєва культура [12, с. 172].

Хоча компоненти цього мовного явища різні, вони утворюють єдине ціле в психічній діяльності дітей дошкільного віку. Проблему становлення мовної особистості на етапі дошкільного онтогенезу досліджувала кандидат психологічних наук Л. Калмикова у взаємозв'язку з розвитком мовлення як діяльності та мовлення як діяльності [40].

В основі духовного розвитку дитини дошкільного віку лежать суперечності, які виникають у зв'язку з розвитком багатьох потреб дитини. Найважливішими з них є: потреба у спілкуванні, через яку набувається соціальний досвід; потреба у зовнішніх враженнях, що призводить до розвитку пізнавальних здібностей; потреба у фізичних вправах, що призводить до набуття багатьох різноманітних навичок і вмінь. Розвиток основних соціальних потреб у дошкільному віці характеризується самостійним значенням кожної з них. У дітей дошкільного віку розвивається потреба у спілкуванні з однолітками. Спільна рольова гра дає поштовх до спонтанного «контакту з однолітками». На відміну від сюжетно-рольових ігор, в яких діти грають з предметами, сюжетно-рольові ігри вимагають учасників (наприклад, виконання ролі водія, кондуктора,

пасажира тощо). На певних етапах розвитку дітям дошкільного віку не вистачає іграшок, а дорослі не в змозі задовольнити потреби дітей у партнерах для гри. Шестирічна дівчинка так відреагувала на пропозицію мами замінити відсутнього партнера в грі: «Мені потрібен дошкільник, а ти не дошкільник» [46, с. 106].

У закладах дошкільної освіти діти рано вчаться об'єднуватися з однолітками, зважати на бажання інших дітей і пропозиції своїх друзів, приймати їхні побажання, допомагати один одному, цінувати спільне благо і брати на себе відповідальність за досягнення спільної мети. Це перші ознаки формування дитячого колективу, стабільність якого залежить від лідерства вихователя.

Для дітей дошкільного віку характерне підпорядкування більшості, майже некритичне і неусвідомлене «дотримання» того, що «всі» говорять і роблять. Ця характеристика пояснюється схильністю до наслідування. З розвитком самостійності дошкільника ця тенденція поступово зникає і до кінця дошкільного віку зазвичай спостерігається лише у дітей, які демонструють залежну поведінку.

Завдяки особливостям дитячого мовлення та проаналізованим дослідниками даним можна успішно вирішувати такі практичні завдання, як засвоєння конкретної розмовної мови та формування фразових дієслів.

Отже, нами було узагальнено психолого-педагогічні аспекти спілкування у дітей дошкільного віку, розкрито важливість індивідуального підходу, сприяння соціальному розвитку та створення сприятливого середовища для взаємодії між дошкільнятами.

1.2. Види труднощів у комунікативній діяльності дошкільників

Розглядаючи питання про види труднощів у комунікативній діяльності дітей дошкільного віку, важливо звернути увагу на різноманітні аспекти цієї проблеми. Діти у цьому віці активно вивчають світ через спілкування, тож виявлення та подолання труднощів у комунікації має велике значення для їхнього розвитку. Спробуємо розглянути основні види труднощів та їх причини.

Одним із видів труднощів дослідники виокремлюють відсутність мовленнєвого контакту. Деякі діти можуть мати труднощі у встановленні мовленнєвого контакту з іншими. Це може бути зумовлено різними причинами, такими як психологічні особливості, відсутність досвіду спілкування або недорозвиненість мовленнєвих навичок.

Ще однією проблемою є недостатній розвиток мовленнєвих навичок. У певних дітей можуть виникати труднощі у розвитку мовленнєвих навичок, таких як формулювання речень, розуміння великих обсягів мовлення або відсутність лексичного запасу. Це може бути наслідком певних психологічних чи фізіологічних особливостей.

Наступною трудностю є проблеми зі сприйняттям та розумінням мови. Окремі діти можуть мати труднощі зі сприйняттям та розумінням мови, особливо якщо ця мова відмінна від їхньої рідної мови. Це може призводити до неправильного розуміння інструкцій, недорозуміння та конфліктів у спілкуванні.

Ще однією трудностю є проблеми зі здійсненням взаємодії. Певні діти можуть мати труднощі у взаємодії з іншими, включаючи проблеми з встановленням контакту, виявленням емоцій та вираженням своїх потреб. Це може призводити до відчуття відокремленості та нерозуміння з боку інших дітей та дорослих.

У своїх наукових розвідках Венгер А. Л. виокремлює такі ключові проблеми у спілкуванні дітей дошкільного віку: замкнутість, неадекватні претензії на лідерство, підвищена вразливість [19].

За поведінковими проявами діти-інтроверти чимось схожі на сором'язливих дітей, а чимось - на тривожних.

У дошкільному віці ознаки замкнутої поведінки у дітей тільки починають проявлятися. У цьому випадку є можливість змінити цю поведінку, щоб не допустити, щоб замкнутість стала рисою особистості. В іншому випадку діти зіткнуться з проблемами, які будуть перешкоджати розвитку комунікативних навичок у майбутньому. Погано розвинені комунікативні навички можуть

привести до того, що діти почуватимуться ізольованими і їм буде складно будувати довгострокові стосунки з іншими людьми.

Дітям зі слабким асертивним лідерством притаманні задирливість, агресивність, прагнення до підкорення своїм вимогам і бажання підпорядковувати собі інших дітей. Діти з домінуванням негативних форм домінування та підпорядкування в поведінці є неблагополучними в групах однолітків і менш успішними в спілкуванні з однолітками [38, с. 79].

Враховуючи думки вітчизняних науковців, найбільш негативний вплив на особистість дитини дошкільного віку загалом і на розвиток комунікативних навичок зокрема має достатньо низька самооцінка або майже достатньо низька самооцінка. Підвищена вразливість дітей перешкоджає появі та реалізації їхніх здібностей і компетенцій, призводить до внутрішніх конфліктів і труднощів у спілкуванні, що часто свідчить про несприятливий розвиток дитини [5, с. 33].

Отже, нами було проаналізовано та описано основні аспекти труднощів у комунікативній діяльності дітей дошкільного віку. Вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу та уваги до індивідуальних особливостей кожної дитини.

1.3. Особливості використання гри для розвитку навичок спілкування в дітей старшого дошкільного віку

Рольові ігри особливо важливі в дошкільному віці для розвитку зв'язного мовлення у дітей. У цих іграх дітям потрібно домовитися про ролі, підготуватися до умов гри, правильно спілкуватися, дотримуватися правил і координувати свою поведінку з поведінкою інших учасників. У грі дитина розмовляє вголос з іграшкою, говорить від себе, говорить за іграшку або імітує голос тварини. Рольова гра є важливим інструментом для набуття навичок інтерактивного мовлення та компетентності в міжособистісному спілкуванні.

В українській психології та педагогіці гра загально визнана як один з найважливіших засобів підтримки загального розвитку дітей дошкільного віку. На відміну від будь-якої іншої діяльності, гра сприяє формуванню дитячих

колективів, розвитку позитивних взаємин у цих колективах та закладанню основ соціальної спрямованості особистості вже на дошкільному етапі (під соціальною спрямованістю особистості розуміють переважання колективістських проявів у поведінці людини).

Майже всі науковці вважають гру основним видом діяльності дітей дошкільного віку та визначають соціальну зумовленість їхнього розвитку. Гра соціальна за своїм походженням і змістом і є історичним утворенням, пов'язаним з розвитком суспільства та його культури. Гра - це особливий спосіб життя в суспільстві дітей дошкільного віку. Це діяльність, в якій діти виконують ролі дорослих і відтворюють їхнє життя, працю та стосунки в грі. Через гру діти дошкільного віку задовольняють своє бажання спілкуватися з дорослими та соціалізуватися [28, 33].

Ігри - це діяльність, через яку діти дошкільного віку спочатку емоційно, а потім інтелектуально засвоюють всю систему людських стосунків. Сутність гри як провідної діяльності полягає в тому, що в іграх діти осмислюють різні сторони життя та особливості комунікативної діяльності дорослих, набувають і висловлюють власні знання про навколишній світ [44, с. 46].

Діти повинні розуміти зв'язок між моральними категоріями і реальним життям, переконуватися в доцільності одних вчинків і шкідливості інших. При цьому вони розширюють і поглиблюють свої знання про природу та особливості взаємин, вчаться аналізувати стосунки відповідно до власних уявлень [33].

Участь в іграх є ефективним засобом формування моральних цінностей дітей. У спілкуванні з однолітками розкривається сутність морального світогляду дитини, її інтелект і ставлення до навколишньої дійсності. Демонструючи свої знання та вміння, діти діляться ними з однолітками, тобто обмінюються соціальним досвідом. У дітей розвиваються колективістські здібності: вони вчаться спілкуватися, домовлятися, узгоджувати власні бажання з бажаннями інших, переконувати себе в правильності своїх міркувань і враховувати інтереси інших [42].

Творча гра - це школа моральності, адже сформовані тут моральні якості впливають на поведінку дошкільнят у повсякденному житті. Крім того, моральні норми і правила, засвоєні в процесі спілкування дітей між собою і з дорослими, в грі ще більше закріплюються. Моральне виховання у творчій грі визначається її змістом - відображенням реальних життєвих подій, пов'язаних з моральними нормами.

Ігри поглиблюють аналіз моральних якостей подій, стосунків і людей. Ігрова поведінка дітей має соціальну природу. Гра відображає досвід і культуру людей і завжди позитивно орієнтована на предмети і людей, з якими дитина вступає в контакт. Відомий психолог Д.Б. Ерконін стверджує, що гра - це арифметика соціальних відносин [32].

У реальному житті стосунки між людьми закриті матеріальними речами, з якими вони діють. У цьому полягає основна функція і значення гри для розвитку особистості дитини. Найбільші можливості для соціального розвитку дітей надає ігрова діяльність. У цій діяльності найбільш мобілізується соціальне життя дитини. Ігрова діяльність дає можливість дитині вже на ранніх етапах свого розвитку створювати для себе різні форми спілкування. Відомо, що соціальне життя відбувається і в інших видах дитячої діяльності (у класі, на роботі), де головними дійовими особами є дорослі, тоді як в ігровій діяльності багато чого визначається власною активністю дітей.

Тому дитячі ігри мають особливе значення для вирішення багатьох виховних завдань, зокрема формування дитячих колективів і розвитку дружніх стосунків у цих колективах. Навички соціальної поведінки, набуті під час гри з однолітками, старшими і молодшими дітьми, спонукають дошкільнят до активного спілкування не тільки в грі, а й у повсякденному житті.

Характерною особливістю гри дітей є те, що вони відображають у ній навколишню дійсність (поведінку людей, взаємовідносини, зовнішні особливості середовища тощо). Водночас діти вносять у гру елементи власної уяви, і чим вона багатша, тим більш цікавою і змістовною стає їхня діяльність. Ігри, як ніяка інша діяльність, дозволяють дітям проявляти свою самостійність,

що дуже важливо для їх особистісного розвитку. Адже кожна дитина «створює» ігри на власний розсуд і в цих іграх вона відображає свої знання про світ, в якому живе, і висловлює своє ставлення до нього [51].

Гра вчить дітей поважати інших (що неможливо, якщо діти не вміють регулювати власну поведінку) і розвиває моральні почуття. Ігрові враження глибоко закарбовуються у свідомості дитини і сприяють розвитку добрих почуттів. Ігри розкривають духовний світ дитини та рівень її морального розвитку, не випадково Д. Ельконін радить вчителям на початку навчання в школі запитувати дітей, в які ігри вони люблять грати і з ким вони грають [32, с. 78].

Дошкільний вік - важливий період, коли формується дитяча гра. У цей період змінюються психологічні характеристики гри. Зміст гри стає основою для спілкування та спільної діяльності з дітьми. Діти починають цікавитися не тільки властивостями і призначенням предметів і функціями людей, які їх оточують, а й їх взаємодією і ставленням до них. У цей період відбуваються значні зміни в пізнавальній сфері дітей. Знання дітей стають більш чіткими, вони швидше орієнтуються в сенсорних властивостях предметного світу і можуть легко поєднувати зовнішній вигляд предмета з його призначенням. Діти стають більш точними у сприйнятті настрою і ставлення людей. В іграх діти набувають вміння взаємодіяти з іншими дітьми, засвоюють правила цієї взаємодії і досвід взаєморозуміння, пояснювати свою поведінку і наміри, вчаться узгоджувати свої дії з однолітками. Діти грають тому, що їм хочеться грати, а не тільки для того, щоб досягти певного результату [37].

Н. Рудківська у своїх дослідженнях зазначає, що дитяча гра починається з домовленості. Вони домовляються про початок ігрової діяльності, обирають сюжет, розподіляють між собою ролі та підлаштовують свою поведінку під обрані ролі. Беручи на себе роль, дошкільнята починають приймати і розуміти права та обов'язки, що впливають з цієї ролі. Рольова гра дозволяє дітям розмірковувати про навколишній світ і його різноманітність, відтворюючи сцени з сімейного життя, стосунків з дорослими та трудової діяльності. Сценарії

рольових ігор стають дедалі складнішими. Діти середнього і старшого віку можуть годинами грати в одну й ту саму гру. У цей період спілкування з однолітками стає яскравішим та інтенсивнішим. Конфлікти між дітьми дошкільного середнього віку часто виникають через некоректну рольову поведінку в ігровій ситуації і закінчуються закінченням гри або вилученням гравця, який порушив правила [51].

Автори психологічних досліджень та практики відзначають, що рольові ігри є найефективнішим методом розвитку навичок спілкування серед однолітків. Рольові ігри сприяють розвитку навичок ведення переговорів, вчать дітей обирати предмет гри, розподіляти ролі, формувати поведінку і ставлення, спілкуватися один з одним і підпорядковувати власні інтереси інтересам інших [44, 46].

Важливо, щоб діти відтворювали в іграх лише позитивні приклади з життя дорослих. У реальному житті, на жаль, вони можуть бути свідками негативного ставлення людей один до одного. Тому самостійна гра дітей - це те, на що варто звертати увагу педагогам. Педагоги, які помічають появу негативних стосунків між учасниками гри, повинні не тільки звертати на це увагу, а й самі брати участь у грі та спрямовувати їх у правильне русло.

Також в індивідуальній роботі з дітьми та їхніми батьками необхідно з'ясувати, хто з дітей негативно впливає на інших дітей і усунути недоліки у вихованні цього дошкільника [32, с. 71].

У середній віковій групі дидактичні ігри мають велике значення для вирішення освітніх завдань. Ігри формують колектив дітей, в якому обов'язковою умовою є вміння грати разом, узгоджувати власні потреби з інтересами однолітків, допомагати один одному і радіти успіхам товаришів.

Беручи участь у дитячих іграх, вихователі використовують методи, щоб таємно перевіряти стосунки між дітьми і, де це доречно, нагадувати дітям про правильну поведінку. Хоча багато дітей можуть брати участь у таких іграх, дуже важливо, щоб дорослі мали можливість навчати ігровим навичкам дітей, яким бракує ігрових навичок і які через це уникають спілкування з однолітками. Як

рівноправні партнери, педагоги можуть не лише навчати своїх маленьких підопічних, а й формувати впевненість у сором'язливих дітей та розвивати їхнє вміння дотримуватися правил спілкування в різних життєвих ситуаціях [28].

Коли діти вперше знайомляться з груповими іграми, їм слід дозволяти гратися з однолітками, які вже мають певні ігрові вміння та навички доброзичливого ставлення до інших. Це допоможе дитині-новачку успішно оволодіти ігровим актом і водночас дасть урок доброзичливої взаємодії з однолітками.

Велике виховне значення для дітей має гра з розвиваючими народними іграшками, такими як мотрійки. Діти люблять розбирати мотрійки на частини та збирати їх назад. Групові ігри з мотрійками також можна організовувати з метою розвитку у дошкільнят навичок згуртованості, вболівання за успіх і допомоги товаришам. Наприклад, у грі «Хто швидше складе іграшки» діти діляться на підгрупи по три-чотири особи (так, щоб у кожній групі була однакова кількість мотрійок). Кожній групі дається завдання розібрати і знову зібрати мотрійки. Виграє та група, яка найшвидше складе їх правильно. Пояснюючи правила гри, вихователь звертає увагу дітей на те, що перемогти можуть лише ті підгрупи, які допомагають одна одній і працюють у співпраці та дружбі.

У цій грі вихователь повинен враховувати не тільки складання іграшок, а й ставлення дітей один до одного в процесі виконання завдання. При підведенні підсумків гри варто ще раз відзначити, що успіху досягають групи дітей, які співпрацюють і аплодують один одному.

Рухливі ігри також є важливим фактором формування колективізму у дітей старшого дошкільного віку. У порівнянні з попередньою віковою групою, ці ігри набагато складніші. Результат часто залежить не від одного учасника, а від усієї групи («знайди партнера», «чия команда швидше збереться» і т.д.). У таких іграх у дітей розвивається почуття відповідальності не тільки за кінцевий результат спільної мети, але і за кожного окремого члена команди.

Правильне керівництво грою є важливою умовою реалізації освітнього завдання. Діти старшого дошкільного віку є головними дійовими особами.

Педагоги повинні стежити за тим, щоб ці ролі виконували не тільки активні діти, а й тихі та сором'язливі. Зрозуміло, що такі діти спочатку не дуже добре грають свої ролі, їх висміюють за незграбність. Це відбувається тому, що в них вкоренилася звичка бути нетактовними по відношенню до своїх друзів. Діти, які погано справляються зі своїми ролями, можуть також втратити віру у власні здібності, що може ускладнити їм спілкування та взаємодію з однолітками в майбутньому.

Дошкільнят старшого дошкільного віку слід вчити бути добрими і стриманими, а також розвивати в них бажання вчити і допомагати друзям, навіть якщо вони не знають, як це робити. Дітям, які добре володіють певними рухами (метання в ціль, широкі стрибки), буде корисно навчитись навчати однолітків під час прогулянок та самостійних ігор. Добре відомо, що діти дошкільного віку люблять грати роль «наставника». Один пояснює і показує іншому, щоб той не тільки зрозумів свого друга, але й прийняв його допомогу. Більше того, коли сильна дитина допомагає слабшій у грі, виграють обидві сторони. Перша відчуває відповідальність і хоче допомогти своєму другові, а друга цінує це і стає більш дружелюбною до однолітків.

Ігрова діяльність дітей старшого дошкільного віку вступає в нову фазу розвитку. У рольових іграх поведінка здійснюється не заради поведінки, а для того, щоб продемонструвати певне ставлення до іншої людини відповідно до взятої на себе ролі. Основним змістом дитячих рольових ігор є міжособистісні стосунки та застосування правил відповідно до конкретних ролей. Ігрові правила стають важливим засобом організації взаємовідносин. Діти старшого дошкільного віку дуже вибірково ставляться до того, як їхні товариші по грі дотримуються правил. Конфлікти між учасниками здебільшого виникають через те, чи будуть вони насправді слухатися чи ні [22].

Перед початком гри діти заздалегідь планують хід гри, визначаються з ролями та підбирають необхідні ігрові матеріали. Діти вже здійснюють взаємний контроль за своєю поведінкою і показують одноліткам свої помилки у виконанні тих чи інших ролей. Зв'язки між членами ігрової групи стають ширшими,

стабільнішими і значно міцнішими. Водночас педагогам слід пам'ятати, що в уже сформовані ігрові групи ніколи не слід вводити нових дітей, якщо їхні члени цього не хочуть. Дитина, яка хоче стати членом ігрової групи, може зіткнутися з ворожістю однолітків, різкою протидією участі або свідомою відмовою від ролі. Така реакція дошкільнят на нових дітей може бути виправданою. Особливо це стосується випадків, коли ролі були заздалегідь визначені, а нова дитина просто псує гру.

Залежно від конкретної ситуації, вихователь може або запропонувати дитині приєднатися до групи однолітків, яка ще не почала грати, а лише обговорює структуру гри, або ввести її до вже існуючої групи і дати їй роль помічника. Старші дошкільнята люблять навчати інших дошкільнят того, що вміють робити самі, тому вихователь може попросити когось із дошкільнят допомогти новачкові опанувати певну навичку: «Петрику, ти дуже добре виконуєш роль капітана. Вся команда чітко виконує твої накази, працює злагоджено і дружно. Я хочу, щоб ти допомагав іншим і навчив їх усьому, що знаєш сам» [12].

Як правило, діти не відмовляють у особистих проханнях старших і охоче приймають у гру новачків, піклуються про них і всіляко допомагають їм. Особливо подобаються дітям ігри з народними сюжетами, де персонажі дуже живі та динамічні. У таких іграх діти легко усвідомлюють власну ідейну спрямованість, діляться спільними переживаннями і об'єднуються в єдиний колектив.

Виховне значення гри-театралізації полягає в тому, що вона вимагає великої підготовчої роботи для всіх учасників, що позитивно впливає на згуртування колективу дітей та їхні стосунки між собою. Після того, як обрано певний твір для інсценізації, учасники та майбутні глядачі починають заздалегідь готувати необхідні атрибути для вистави (костюми, декорації, маски тощо). Вже на цьому етапі всі діти занурюються у веселе переживання гри, яка ось-ось відбудеться.

Гра-театралізація стимулює емоції як учасників, так і глядачів. Вони підказують слова для тексту, дають поради, як краще використовувати художні засоби виразності - жести, інтонацію, паузи, виявляють співчуття, коли позитивні герої потрапляють у халепу і, навпаки, явно гніваються чи обурюються. Переживання дітей тісно пов'язані з їхньою оцінкою поведінки персонажів художніх творів і з їхнім особистим емоційним ставленням до героїв. Це, безумовно, створює дуже сприятливі умови для активного засвоєння морального змісту художніх творів [14].

Також для розвитку комунікативних та соціальних навичок для дітей старшого дошкільного віку важливо використовувати сюжетно-рольові ігри, які відіграють важливу роль у подальшому становленні особистості дошкільників.

Педагоги-практики пропонують такі види сюжетно-рольових ігор різноманітної тематики:

- ігри на основі повсякденних історій: «дім», «сім'я», «свято», «день народження». Ляльки відіграють важливу роль у цих іграх. Це пов'язано з тим, що діти використовують ляльок, щоб передати те, що вони знають про своїх однолітків, дорослих і стосунки;

- гри на виробничі або соціальні теми, які відображають роботу людей. Сюжети цих ігор беруться з навколишнього життя (школи, магазини, бібліотеки, поштові відділення, перукарні, лікарні, транспорт (автобуси, поїзди, літаки, човни), поліція, пожежники, цирки, театри, ферми, заводи, майстерні, шахти, будівництво, армія);

- ігри з героїчною або патріотичною тематикою, що відображають національний героїзм (герої війни, космічні польоти тощо);

- ігри за мотивами літературних творів, фільмів, теле- та радіопередач: «Моряк» і Льотчик», «Заєць і вовк», «Крокодил Гена і Чебурашка» (за мотивами мультфільмів). У цих іграх діти відтворюють цілі епізоди з літературних творів, імітуючи та вивчаючи поведінку персонажів;

- в іграх-інсценізаціях дитина змушує ляльку говорити або виконувати різні дії. У цьому випадку дитина діє в двох іпостасях - за ляльку і за

себе, і керує всіма діями. Учасники вистави можуть заздалегідь створювати сценарії, в основу яких можуть бути покладені знайомі казки, історії або епізоди з власного життя. Діти «вчать» ляльок, пальчикових ляльок і ляльок іграшкового театру їхнім ролям, надаючи їм літературні та вигадані характеристики.

Діти повинні вигадувати нові й різноманітні ігрові схеми та набувати вміння координувати ігрові задуми між собою. З цією метою педагоги можуть працювати з дітьми над розвитком своєї мовної гри-винаходу.

Розвиток зв'язного інтерактивного мовлення у дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольових іграх може бути ефективним, якщо використовувати сюжетно-рольові ігри різної тематики, які стимулюють розвиток інтересу до партнера по спілкуванню; розвиток умінь вступати в контакт, взаємодіяти тощо; збагачення групової тематики та розмовного середовища для спілкування дітей у сюжетно-рольових іграх; забезпечення кваліфікованого педагогічного керівництва сюжетно-рольовими іграми дітей [52].

Отже, для дітей старшого дошкільного віку ігри - це діяльність, в якій діти пізнають все про людські стосунки, спочатку емоційно, а потім і інтелектуально. Суть одного з основних видів діяльності полягає в тому, що в іграх діти осмислюють різні аспекти життя та особливості комунікативної діяльності дорослих, набувають і розвивають свої знання про навколишній світ.

Висновки до першого розділу

Аналіз психолого-педагогічних аспектів спілкування дітей дошкільного віку дозволяє визначити, що комунікативні навички є важливим компонентом особистісного розвитку дитини. У цей період дитина починає активно засвоювати правила соціальної взаємодії та будувати взаємини з однолітками й дорослими. Психологічні та педагогічні особливості розвитку комунікативних навичок у дошкільників визначаються етапами становлення їхньої самосвідомості, соціального пізнання та емоційної сфери.

Дослідження видів труднощів у комунікативній діяльності дошкільників виявляє, що серед найпоширеніших проблем є невміння висловлювати свої

почуття, труднощі в розумінні та прийнятті чужої точки зору, нестача навичок слухання та низька здатність до емпатії. Ці труднощі можуть бути обумовлені як індивідуальними особливостями розвитку, так і соціальними факторами, такими як відсутність досвіду спілкування в різних соціальних групах, недостатнє мовне середовище чи проблеми в родинному вихованні.

Особливості використання гри як засобу розвитку комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку свідчать про високу ефективність цього методу. Гра, як природна форма діяльності дитини, дозволяє створити ситуації, в яких діти можуть розвивати навички взаємодії, навчитися співпрацювати, розвивати емоційну гнучкість і розуміння почуттів інших. Завдяки грі старші дошкільники краще усвідомлюють значення комунікації, набувають впевненості у власних комунікативних здібностях, а також закладають основи для подальшого успішного соціального розвитку.

У підсумку, аналіз теоретичних засад розвитку комунікативних навичок у старших дошкільників в ігровій діяльності дозволяє стверджувати, що грамотно організована ігрова діяльність може стати потужним інструментом розвитку соціальної та емоційної сфери дитини.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Методичне обґрунтування інструментарію дослідження та характеристика ігор

Дії дітей під час комунікативно-мовленнєвої діяльності виникають у певних ситуаціях, які сприяють виникненню ситуативної мотивації, в тому числі потреби в певних мовленнєвих діях та сферах внутрішньої комунікації і мотивації. Ці види діяльності допомагають задовольнити комунікативні та пізнавальні потреби дитини.

Комунікативно-мовленнєву діяльність неможливо відокремити від загального життя та розвитку дитини, оскільки вона виникає з актуальних потреб і запитів дитини та взаємодії з дорослими й однолітками.

Для дітей старшого дошкільного віку гра є основним видом діяльності та звичним способом розвитку комунікативної компетентності. Під час гри діти розвивають соціальні та комунікативні навички. Це пов'язано з тим, що, порівняно з працею та навчанням, гра є для дітей активною формою сприйняття дійсності та унікальним способом освоєння навколишнього світу.

Для успішного використання ігор у розвитку комунікативних компетенцій дітей слід дотримуватися таких принципів:

- визнавати високий пріоритет гри в житті дітей дошкільного віку;
- надання достатнього значення професійному розвитку педагогів, які організовують і проводять ігри;
- належне керівництво та поради щодо ігор;
- належне співвідношення між грою та фізичною активністю.

Цінність ролевих ігор полягає не в досягнутих результатах, а в самому процесі. Саме поведінка і спілкування проявляється у вербальному сприйнятті,

взаємодії та вербальній комунікації. Такі ігри спонукають дітей до вільного вираження своїх думок, почуттів і настроїв, гармонійно занурюють дітей у світ взаємин і стимулюють комунікативну поведінку, відображаючи в ігровому процесі вербальну поведінку і взаємини дорослих.

В результаті таких ігор діти отримують задоволення та інтегрують вербальну комунікацію. Крім того, під час таких ігор діти старшого дошкільного віку вчаться реальним організаційним відносинам, таким як розпізнавання ігрових планів, розподіл ролей, незгода, згода, пропозиція, доведення і переконання, будуючи при цьому складні рольові відносини.

З точки зору впливу рольових ігор на розвиток комунікативних навичок, основними особливостями таких ігор є мовна незалежність, активність і мовна творчість. Головними особливостями таких ігор є те, що діти старшого дошкільного віку описують свої мовленнєві наміри і думки та виражають словами своє ставлення до подій, що розвиваються в грі [56, с. 18].

Виховне значення використання рольових ігор - це успішна соціалізація дитини. У певних соціальних ситуаціях дітям потрібно обирати, як вирішувати соціальні проблеми. Самостійно виправляючи помилки, дитина набуває досвіду соціальної поведінки і готується до майбутнього дорослого життя. Під час гри виникають різноманітні комунікативні ситуації, які дозволяють дітям розвивати своє мислення та розширювати світогляд. Діти вчаться правильно і логічно висловлювати свої думки, розвивають вміння використовувати комбінацію вербальних і невербальних засобів спілкування.

Загалом, ефективними методами розвитку комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку визначено такі [53]:

- самостійна художньо-продуктивна діяльність. У цій діяльності підтримується і заохочується самостійний і колективний характер роботи;
- спостереження;
- екскурсії;
- дидактичні ігри;
- бесіди за змістом картин, фільмів та дитячих розважальних програм;

- читання та аналіз літературних творів;
- театралізована діяльність.

Методика формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку має такі організаційно-педагогічні умови:

1. Формування позитивної мотивації: важливо створити позитивні стимули, щоб діти були зацікавлені та вмотивовані у розвитку комунікативної компетентності. Для цього слід використовувати рольові ігри.

2. Врахування особистісних та вікових особливостей: кожна дитина унікальна і, враховуючи особистісні та вікові особливості, можна створити найбільш сприятливі умови для формування та розвитку мовленнєвих навичок.

3. Підбір рольових ігор відповідно до рівня діагностики: особистісний підхід враховує рівень комунікативних навичок кожної дитини при виборі конкретних ігор.

4. Створення комунікативного середовища: середовище, сповнене можливостей для спілкування та комунікації, сприяє позитивному розвитку мовних навичок.

5. Зосередження рольових ігор на розвитку комунікативних навичок: структурування ігор таким чином, щоб основна увага приділялася розвитку комунікативних навичок, забезпечувала ефективний процес навчання.

Сприятливе мовне середовище також відіграє важливу роль в оптимальному розвитку комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Середовище для самостійного розвитку має бути багатим мовленнєвим середовищем [52].

Підтримка позитивної та цікавої атмосфери на заняттях є важливим фактором для успішного розвитку та навчання дитини. Щоб підтримувати інтерес дітей, необхідно урізноманітнювати заняття, включати різні види ігор та складні мовленнєві завдання.

У дитячих садках позитивна взаємодія з сім'ями є ще одним ефективним способом розвитку комунікативних навичок дітей дошкільного віку.

Педагоги також повинні враховувати, що кожна сім'я має власний досвід виховання, освіти та освітні стандарти. Знання особливостей розвитку і виховання дітей допомагає надати максимальну допомогу батькам в оволодінні основами педагогічних знань.

Чим більше можливостей для позитивних дій, тим цікавішою стає гра. Мовлення, відображаючи рольову природу гри, включає в себе побудову речень, роздуми, діалог і розмовну мову. Діти використовують мову для передачі почуттів, турбот, радощів і хвилювань людей.

Однією з характеристик рольової гри є те, що вона поєднує вигадку з порівняннями з реальністю. Формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку досягається через поєднання різних видів діяльності: навчання і мовлення, мистецтва і мовлення, мовлення і гри.

Навчально-мовленнєва діяльність включає розповідь, говоріння, діалог, міркування, говоріння та аудіювання на комбінованих, тематичних та інтегрованих мовленнєвих заняттях [48].

Основою мовленнєво-ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку є структура ігрового задуму, різноманітні ігрові дії з предметами та уявленнями, набуті мовленнєві навички. Мовленнєво-ігрова компетентність - це складний комплекс особистісних якостей, що включає інтерактивну компетентність, монолінгвальну компетентність, когнітивно-мовленнєву компетентність, експресивно-емоційну компетентність, оцінно-етичну компетентність, драматично-ігрову компетентність [55].

Отже, формування комунікативної компетентності можливе за умови дотримання визначених організаційно-педагогічних умов, створення активного мовленнєвого середовища в дошкільному закладі та вдома, використання ефективних методів і прийомів.

2.2. Організація та хід емпіричного дослідження

Дослідно-експериментальна робота з формування комунікативних навичок засобами ігрових технологій у старших дошкільників проводилась з

вересня по листопад 2024 р. на базі Комунального закладу «Заклад дошкільної освіти № 2 «Теремок»» Борзнянської міської ради, Чернігівської області. Так як садочок має дві групи дітей старшого дошкільного віку, то група № 8 була експериментальною (18 дітей), в група № 6 контрольною (19 дітей).

Метою експериментального дослідження було виявлення рівня сформованості комунікативних навичок за допомогою гри у дітей старшого дошкільного віку .

У результаті аналізу освітніх елементів розвитку мовлення дітей як базового компонента дошкільної освіти, зазначених в Державному стандарті, можна зробити висновок, що при формуванні комунікативних навичок педагогам слід зосередити увагу на фонетичній, лексичній, граматичній, діалогічній, монологічній, мовленнєвій та комунікативній компетентностях.

Проведення дослідження проходило у три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. Під час проведення констатувального етапу експерименту було визначено рівень сформованості комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку. На формувальному етапі дослідження в експериментальній групі використовувалися ігрові технології. На контрольному було перевірено ефективність використання ігрових технологій в освітньому процесі щодо розвитку комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку.

Впродовж роботи над першим етапом ми поставили для себе такі завдання:

- 1) визначити критерії і показники розвитку комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку;
- 2) провести діагностику та визначити рівень сформованості комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку.

Нами були визначені критерії та відповідні показники комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку які відображені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Критерії і показники комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку

Критерії	Показники	Діагностична методика
1. Діяльнісний	1.1. Наявність взаємодії у різних видах діяльності	«Методика діагностики комунікативної сфери» (Р. Павлеків, О. Цигипало)
	1.2. Здатність до співпраці та взаємодії в групових іграх	
	1.3. Уміння вирішувати конфлікти під час спільної діяльності	
2. Когнітивний	2.1. Свідоме прагнення до взаємодії, прояви творчості в пошуку шляхів до цього	Методика «Визначення словникового запасу» (І. Архіпова)
	2.2. Уміння та бажання спілкуватися, будувати гармонійні взаємини, співпрацювати з іншими	
	2.3. Володіння навичками культури спілкування, знання норм та правил поведінки у громадських місцях	
	2.4. Зацікавленість у самому процесі спілкування, у його результатах	
	2.5. Уміння правильно оцінювати свою поведінку	
	2.6. Самостійність у розв'язанні конфліктних ситуацій, оцінюванні взаємин	
3. Емоційно-мотиваційний	3.1. Уважність дитини до міжособистісних взаємин, їх характеру	«Методика діагностики комунікативної сфери» (Р. Павлеків, О. Цигипало)
	3.2. Позитивне емоційне ставлення до дорослих та однолітків	
	3.3. Прагнення отримати позитивну оцінку дорослих	

Визначення рівня сформованості комунікативних навичок оцінювалося по 12-бальній шкалі, а саме.

Для діяльнісного критерію рівні сформованості комунікативних навичок розподілилися наступним чином:

12 балів – дуже високий – дитина повністю справилась із ігровим завданням, вона без проблем взаємодіє у різних видах діяльності, здатна до співпраці та взаємодії в групових іграх, вміє вирішувати конфлікти під час спільної діяльності

9-11 балів – високий – дитина майже повністю справляється з ігровим завданням, демонструє здатність до ефективної взаємодії у більшості видів діяльності. Вона легко знаходить спільну мову з іншими дітьми, здатна до співпраці в групових іграх та успішно вирішує незначні конфлікти під час спільної діяльності.

5-8 балів – середній – дитина частково справляється з ігровим завданням. Їй вдається взаємодіяти з іншими дітьми, але така взаємодія має епізодичний характер або потребує підтримки дорослого. Вона здатна до співпраці в групових іграх, але можуть виникати труднощі під час вирішення конфліктів або розподілу ролей у спільній діяльності.

3-4 бали – низький – дитина має суттєві труднощі під час виконання ігрового завдання, демонструє слабку здатність до взаємодії з іншими дітьми у різних видах діяльності. Її участь у групових іграх мінімальна або пасивна, вирішення конфліктних ситуацій часто є неможливим без втручання дорослого.

0-2 бали – дуже низький – дитина повністю не справилась із ігровим завданням, у неї проблеми у взаємодії у різних видах діяльності, вона не здатна до співпраці та взаємодії в групових іграх, не вміє вирішувати конфлікти під час спільної діяльності.

Рівні діагностики сформованості комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм:

12 балів – дуже високий – дитина демонструє чітке усвідомлення необхідності взаємодії, активно прагне до спілкування з іншими дітьми та дорослими. Виявляє творче мислення у пошуку шляхів взаємодії, знаходить нестандартні рішення для налагодження контактів. Вміє гармонійно будувати стосунки, легко співпрацює, проявляючи емпатію та розуміння потреб інших. Володіє високим рівнем культури спілкування, знає і дотримується правил поведінки у громадських місцях. Проявляє зацікавленість як у самому процесі

спілкування, так і в його результатах. Уміє правильно оцінювати власну поведінку та взаємини, самостійно вирішує конфліктні ситуації.

9–11 балів – високий – дитина прагне взаємодії та спілкування, хоча це може бути дещо залежним від обставин чи ініціативи інших. Проявляє творчість у спілкуванні, але не завжди в нестандартних ситуаціях. Вміє будувати гармонійні взаємини та співпрацювати, проте в складніших ситуаціях потребує підказки дорослого. Має достатній рівень культури спілкування, дотримується норм поведінки, але іноді потребує нагадувань. Зацікавлена у процесі та результаті спілкування, хоча іноді зосереджується на власних інтересах. Може самостійно вирішувати прості конфліктні ситуації та оцінювати взаємини, але у складних випадках звертається по допомогу.

5–8 балів – середній – дитина час від часу прагне до спілкування, але це частіше викликано зовнішніми обставинами, ніж власною ініціативою. Творчість у пошуку шляхів взаємодії виявляється рідко, її пропозиції часто шаблонні. Будує взаємини із труднощами, у спільній діяльності може проявляти егоїзм або конфліктність. Знає основні правила поведінки, але не завжди дотримується їх без нагадувань дорослих. Зацікавленість у спілкуванні слабка, інтерес здебільшого стосується тільки його результатів. Власну поведінку оцінює не завжди об'єктивно, потребує допомоги дорослих у вирішенні конфліктів.

3–4 бали – низький – дитина рідко виявляє ініціативу у спілкуванні, зазвичай пасивно реагує на пропозиції взаємодії. Творчість у пошуку шляхів взаємодії майже відсутня, комунікація обмежується базовими формами. Будує стосунки нерівномірно, може демонструвати неприязнь, егоїзм або байдужість. Знання правил поведінки мінімальне, потребує постійного контролю та корекції з боку дорослих. Інтерес до спілкування відсутній або мінімальний, зосереджується лише на власних потребах. Оцінювати власну поведінку майже не вміє, конфлікти розв'язує через сварки чи відмову від взаємодії.

0–2 бали – дуже низький – дитина не виявляє прагнення до взаємодії, уникає спілкування навіть за сприятливих умов. Творчість у пошуку шляхів взаємодії

повністю відсутня, може взагалі не вступати в контакт. Гармонійні взаємини не формуються, переважають конфліктні або відсторонені стосунки. Правила поведінки у громадських місцях ігноруються або не засвоєні. Відсутній інтерес до спілкування і його результатів, дитина зосереджена виключно на собі. Не здатна оцінити свою поведінку, розв'язувати конфлікти чи оцінювати взаємини без активної участі дорослих.

Рівні діагностики сформованості комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку за емоційно-мотиваційним критерієм:

12 балів – дуже високий – дитина уважно спостерігає за міжособистісними стосунками, легко помічає їхній характер (позитивний чи конфліктний), вміє аналізувати емоційний стан інших. Виявляє стійке позитивне емоційне ставлення до дорослих та однолітків, активно підтримує дружні стосунки. Висловлює сильне прагнення отримати позитивну оцінку дорослих, демонструючи відповідну поведінку і старання.

9–11 балів – високий – дитина зацікавлена у спостереженні за взаєминами, але її оцінка емоційного характеру стосунків може бути неповною або не завжди точною. Позитивне емоційне ставлення до дорослих і однолітків проявляється регулярно, хоча в окремих ситуаціях можливі труднощі у встановленні контактів. Має сильне бажання отримати позитивну оцінку дорослих, проте в окремих випадках потребує додаткової мотивації.

5–8 балів – середній – дитина помічає характер міжособистісних взаємин лише у простих ситуаціях, але складні емоційні зв'язки залишаються поза її увагою. Ставлення до дорослих та однолітків переважно позитивне, але часто залежить від настрою чи особистих обставин. Стримано прагне отримати позитивну оцінку дорослих, демонструючи старання лише за умови прямого заохочення.

3–4 бали – низький – дитина мало цікавиться міжособистісними взаєминами, практично не помічає їх характеру або не проявляє уваги до емоційних зв'язків. Емоційне ставлення до дорослих та однолітків часто нестабільне або нейтральне, можливі випадки негативного ставлення. Прагнення

до отримання позитивної оцінки дорослих слабке, часто відсутнє або проявляється лише у відповідь на безпосереднє стимулювання.

0–2 бали – дуже низький – дитина не звертає уваги на міжособистісні стосунки, не проявляє інтересу до їх характеру чи впливу. Емоційне ставлення до дорослих та однолітків переважно байдуже або негативне, відсутня ініціативність у встановленні стосунків. Відсутнє прагнення отримати позитивну оцінку дорослих, байдужість до оцінки власної поведінки.

Діагностичними методиками є «Методика діагностики комунікативної сфери» (Р. Павлеків, О. Цигипало) та «Тест на визначення словникового запасу» І. Архипова (Додаток А). Відповідно даних методик було підібрано ігри із методичними рекомендаціями для діагностики комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку, по одній грі для кожного з показників:

Діяльнісний критерій

Гра «Будуємо місто»

Показник: Наявність взаємодії у різних видах діяльності.

Мета: Виявити вміння дітей домовлятися і співпрацювати в процесі виконання будівельного проєкту.

Опис: Дітям пропонують побудувати місто з конструктора, кубиків чи інших будівельних матеріалів. Вони мають погоджувати свої дії та вибудовувати простір разом.

Методичні рекомендації: Спостерігайте за тим, як діти обговорюють, погоджують рішення, допомагають одне одному у спільній діяльності.

Гра «Зоопарк»

Показник: Здатність до співпраці та взаємодії в групових іграх.

Мета: Виявити здатність дітей взаємодіяти у рольовій грі.

Опис: Діти розподіляють ролі (працівники зоопарку, відвідувачі, тварини) і грають рольову гру, де кожен виконує свою частину завдання.

Методичні рекомендації: Звертайте увагу на готовність дітей взаємодіяти, дотримуватись ролей, враховувати потреби інших гравців.

Гра «Суперечки і мирилки»

Показник: Уміння вирішувати конфлікти під час спільної діяльності.

Мета: Навчити дітей мирного розв'язання конфліктів.

Опис: Вихователь описує конфліктну ситуацію (наприклад, «два друга хочуть одну іграшку»), а діти пропонують способи її вирішення.

Методичні рекомендації: Заохочуйте дітей до конструктивного обговорення, обговоріть різні варіанти рішень, спостерігайте, як вони пропонують шляхи мирного вирішення.

Таблиця 2.3

Рівень сформованості комунікативних навичок за діяльнісним критерієм на констатувальному етапі експерименту

Групи	Рівень сформованості комунікативних навичок					Загальна кількість дітей
	Дуже високий (%)	Високий (%)	Середній (%)	Низький (%)	Дуже низький (%)	
ЕГ	-	11,1	55,6	22,2	11,1	18
КГ	-	10,5	42,1	31,6	15,8	19

На констатувальному етапі експерименту аналізували рівень сформованості комунікативних навичок за діяльнісним критерієм, що включає такі показники: наявність взаємодії у різних видах діяльності – спостерігали, як часто і наскільки якісно учасники встановлюють зв'язки з іншими під час виконання різних завдань; здатність до співпраці та взаємодії в групових іграх – оцінювали, наскільки ефективно учасники працюють разом, розподіляють ролі, досягають спільних цілей; уміння вирішувати конфлікти під час спільної діяльності – враховували здатність учасників конструктивно вирішувати розбіжності, уникати або долати конфліктні ситуації.

Результати аналізу в експериментальній та контрольній групах показали наступний розподіл за рівнями:

Дуже високий рівень: 0 % у обох групах. Це свідчить про відсутність учасників з повністю сформованими комунікативними навичками.

Високий рівень: 11,1 % в експериментальній групі, 10,5 % у контрольній. Показує незначну перевагу експериментальної групи. Невелика кількість дітей в

обох групах виявляють вміння домовлятися та співпрацювати під час виконання спільної роботи, адекватно взаємодіяти у рольовій грі та здатність до співпраці та взаємодії в групових іграх.

Середній рівень: 55,6 % в експериментальній групі, 42,1 % у контрольній. В експериментальній групі більшість учасників знаходяться на цьому рівні, що вказує на помітну перевагу. Переважна більшість учасників з обох груп показала саме середній рівень сформованості навичок за діяльнісним критерієм. Діти частково справлялися з ігровими завданнями, їхнє вміння взаємодіяти з іншими мала епізодичний характер та потребувала підтримки дорослого. Діти загалом здатні до співпраці в групових іграх, але можуть у них виникати труднощі під час вирішення конфліктів або розподілу ролей у спільній діяльності.

Низький рівень: 22,2 % в експериментальній групі, 31,6 % у контрольній. У контрольній групі спостерігається більший відсоток учасників із недостатньо розвиненими комунікативними навичками. Діти мали суттєві труднощі під час виконання ігрових завдань, показали слабку здатність до взаємодії з іншими дітьми у різних видах діяльності. Їхня участь у групових іграх була мінімальною або пасивною, вирішення конфліктних ситуацій було неможливим без втручання дорослого.

Дуже низький рівень: 11,1 % в експериментальній групі, 15,8 % у контрольній. У контрольній групі більше учасників з найнижчим рівнем сформованості навичок. Діти повністю не впоралися із ігровими завданнями, у них проблеми у взаємодії у різних видах діяльності, вони не здатні до співпраці та взаємодії в групових іграх, не вміють вирішувати конфлікти під час спільної діяльності.

Результати свідчать про те, що в експериментальній групі загалом кращі показники розвитку комунікативних навичок за діяльнісним критерієм. Особливо це видно за зменшенням кількості учасників з низькими і дуже низькими рівнями та збільшенням частки осіб із середнім рівнем. Однак високий і дуже високий рівні представлені в обох групах мінімально. Це вказує на необхідність подальшої роботи для вдосконалення комунікативних навичок.

Когнітивний критерій

Гра «Інтерв'ю»

Показник: Свідоме прагнення до взаємодії, прояви творчості в пошуку шляхів до цього.

Мета: Розвиток інтересу до спілкування з іншими.

Опис: Кожна дитина отримує роль «журналіста» і бере «інтерв'ю» у однолітка, придумуючи запитання про інтереси чи захоплення.

Методичні рекомендації: Спостерігайте за зацікавленістю дитини у спілкуванні, творчим підходом до питань, умінням слухати.

Гра «Компліменти»

Показник: Уміння та бажання спілкуватися, будувати гармонійні взаємини.

Мета: Навчити дітей виражати позитивні почуття одне до одного.

Опис: Діти сидять у колі і по черзі кажуть приємні слова сусіду.

Методичні рекомендації: Спостерігайте за тим, як діти будують стосунки через позитивні висловлювання, чи проявляють щирість.

Гра «Ввічливий пасажир»

Показник: Володіння навичками культури спілкування, знання норм поведінки у громадських місцях.

Мета: Навчити дітей правилам поведінки у громадських місцях.

Опис: Діти грають ролі пасажирів у транспорті, розігруючи ситуації, які вимагають ввічливості.

Методичні рекомендації: Спостерігайте за умінням дотримуватися правил поведінки, використанням ввічливих слів.

Гра «Давай поговоримо»

Показник: Зацікавленість у процесі спілкування.

Мета: Оцінити інтерес дітей до обговорень.

Опис: Вихователь починає тему для обговорення (наприклад, «Моя улюблена гра»), і діти мають висловити свої думки.

Методичні рекомендації: Зверніть увагу на те, як активно діти долучаються до розмови, чи слухають інших.

Гра «Моя історія»

Показник: Уміння правильно оцінювати свою поведінку.

Мета: Навчити дітей аналізувати свою поведінку.

Опис: Дитина розповідає про ситуацію, де вона була задоволена своєю поведінкою, і пояснює, чому.

Методичні рекомендації: Спостерігайте за тим, як діти оцінюють свої вчинки та пояснюють їх причини.

Гра «Розумні рішення»

Показник: Самостійність у розв'язанні конфліктних ситуацій.

Мета: Навчити дітей самостійно вирішувати конфлікти.

Опис: Дітям пропонують кілька ситуацій (наприклад, «не поділили іграшку») і просять самостійно знайти рішення.

Методичні рекомендації: Оцініть вміння дитини самостійно знаходити конструктивні рішення.

Таблиця 2.4

**Рівень сформованості комунікативних навичок за когнітивним критерієм
на констатувальному етапі експерименту**

Групи	Рівні сформованості комунікативних навичок					Загальна кількість дітей
	Дуже високий (%)	Високий (%)	Середній (%)	Низький (%)	Дуже низький (%)	
ЕГ	11,1	11,1	44,5	22,2	11,1	18
КГ	10,5	10,5	42,1	31,6	5,3	19

На констатувальному етапі експерименту рівень сформованості комунікативних навичок за когнітивним критерієм оцінювався за такими показниками: свідоме прагнення до взаємодії, прояви творчості у пошуку шляхів до цього; уміння та бажання спілкуватися, будувати гармонійні взаємини; володіння навичками культури спілкування, знання норм поведінки у громадських місцях; зацікавленість у процесі спілкування; уміння правильно оцінювати свою поведінку; самостійність у розв'язанні конфліктних ситуацій.

Результати оцінювання за рівнями:

Дуже високий рівень: 11,1 % в експериментальній групі, 10,5 % в контрольній групі. Учасники демонструють усвідомлене прагнення до взаємодії, здатність використовувати творчий підхід для вирішення комунікативних завдань. Вони легко будують гармонійні взаємини, дотримуються норм культури спілкування та правил поведінки у громадських місцях. Виявляють високий рівень зацікавленості у спілкуванні, правильно оцінюють свою поведінку та самостійно розв'язують конфлікти.

Невелика кількість дітей досягла цього рівня в обох групах, що свідчить про необхідність подальшої роботи з більшістю учасників.

Високий рівень: 11,1 % в експериментальній групі, 10,5 % в контрольній групі. Учасники виявляють свідоме прагнення до взаємодії та вміння знаходити творчі підходи у спілкуванні, але їх прояви менш стабільні. Вони володіють основними нормами культури спілкування, але можуть допускати окремі помилки в поведінці у громадських місцях. Інтерес до спілкування і здатність до оцінки власної поведінки високі, але в складних ситуаціях може виникати потреба у допомозі дорослих.

Частка учасників на високому рівні однакова в обох групах, що вказує на початкову збалансованість вибірок.

Середній рівень: 44,5 % в експериментальній групі, 42,1 % в контрольній групі. Діти демонструють прагнення до взаємодії, але воно часто виникає ситуативно. Творчість у комунікативних завданнях виражена слабо. Уміння будувати гармонійні взаємини та знання норм поведінки мають непостійний характер. Інтерес до спілкування є вибіркоким, оцінювання власної поведінки потребує допомоги дорослих. Розв'язання конфліктів можливе за підтримки сторонніх.

Середній рівень домінує серед учасників обох груп, що свідчить про необхідність поглиблення комунікативних знань та навичок.

Низький рівень: 22,2 % в експериментальній групі, 31,6 % в контрольній групі. Учасники рідко ініціюють взаємодію, не виявляють творчого підходу до вирішення комунікативних завдань. Знання норм поведінки та культури

спілкування мають поверхневий характер, що часто призводить до порушень. Інтерес до спілкування низький, оцінка власної поведінки майже відсутня. У конфліктних ситуаціях діти демонструють залежність від дорослих.

Контрольна група має вищий відсоток дітей із низьким рівнем, що може вказувати на більш складний вихідний стан навичок у цій групі.

Дуже низький рівень: 11,1 % в експериментальній групі, 5,3 % в контрольній групі. Учасники майже не прагнуть до взаємодії, виявляють байдужість до спілкування, часто уникають його. Вони не володіють нормами культури спілкування, не виявляють зацікавленості у побудові взаємин, не здатні оцінити свою поведінку чи самостійно вирішити конфлікт.

Більший відсоток дітей із дуже низьким рівнем в експериментальній групі свідчить про необхідність значної корекційної роботи з цими учасниками.

Аналіз когнітивного критерію показав, що більшість учасників перебувають на середньому рівні, з невеликою часткою високих та дуже високих результатів. У контрольній групі більше учасників із низьким рівнем, але менше з дуже низьким порівняно з експериментальною. Це свідчить про те, що обидві групи потребують суттєвого вдосконалення навичок свідомого і гармонійного спілкування, особливо серед учасників із низьким та дуже низьким рівнями сформованості.

Емоційно-мотиваційний критерій

Гра «Дзеркало»

Показник: Уважність дитини до міжособистісних взаємин, їх характеру.

Мета: Розвивати уважність до емоцій та поведінки інших.

Опис: Діти стають в парах, один виконує рухи чи емоції, а інший їх «відображає», як у дзеркалі.

Методичні рекомендації: Спостерігайте за здатністю дитини розуміти емоції та рухи партнера, реагувати на них.

Гра «Коло підтримки»

Показник: Позитивне емоційне ставлення до дорослих та однолітків.

Мета: Розвивати довірливі стосунки з оточуючими.

Опис: Діти по черзі висловлюють подяку одному з учасників за допомогу або дружбу.

Методичні рекомендації: Звертайте увагу на щирість і доброзичливість дітей.

Гра «Похвали мене»

Показник: Прагнення отримати позитивну оцінку дорослих.

Мета: Оцінити бажання дітей отримати схвалення дорослих.

Опис: Дитина розповідає про свій успіх (наприклад, про вчинок, яким вона пишається), а вихователь дає позитивну оцінку.

Методичні рекомендації: Спостерігайте за реакцією дітей на похвалу та їх прагненням ділитися успіхами.

Таблиця 2.5

Рівень сформованості комунікативних навичок за емоційно-мотиваційним критерієм на констатувальному етапі експерименту

Групи	Рівні сформованості комунікативних навичок					Загальна кількість дітей
	Дуже високий (%)	Високий (%)	Середній (%)	Низький (%)	Дуже низький (%)	
ЕГ	-	11,1	44,5	33,3	11,1	18
КГ	-	10,5	52,7	26,3	10,5	19

На констатувальному етапі експерименту аналізували рівень сформованості комунікативних навичок за емоційно-мотиваційним критерієм. Цей критерій охоплює такі показники: уважність дитини до міжособистісних взаємин – здатність помічати і реагувати на емоції, потреби та поведінку оточуючих; позитивне емоційне ставлення до дорослих та однолітків – рівень дружелюбності, емпатії та відкритості у спілкуванні; прагнення отримати позитивну оцінку дорослих – мотивація дитини до встановлення довірливих відносин та схвалення від дорослих.

Результати оцінювання за рівнями:

Дуже високий рівень: 0 % в обох групах. Відсутні діти, які б демонстрували максимальну уважність до міжособистісних взаємин, стабільно позитивне

емоційне ставлення до всіх оточуючих та високу мотивацію до отримання схвалення від дорослих.

Це вказує на те, що розвиток емоційно-мотиваційної сфери ще не досяг свого оптимального рівня у жодного учасника.

Високий рівень: 11,1 % в експериментальній групі, 10,5 % в контрольній групі. Учасники демонструють високий рівень емпатії, здатність будувати позитивні взаємини з дорослими та однолітками, а також чітке прагнення до отримання схвальної оцінки. Вони активні у взаємодії, уважно ставляться до оточуючих, їхня поведінка часто спрямована на підтримку гармонійних відносин. Кількість учасників з високим рівнем є майже однаковою в обох групах, що свідчить про незначну перевагу експериментальної групи.

Середній рівень: 44,5 % в експериментальній групі, 52,7 % в контрольній групі. Діти демонструють вибіркочув уважність до міжособистісних взаємин, їх емоційне ставлення залежить від конкретної ситуації чи оточення, прагнення отримати схвалення є непостійним. У них переважає дружнє ставлення до близьких людей, але взаємодія з іншими є менш ініціативною. У контрольній групі більший відсоток учасників на середньому рівні, що може вказувати на те, що ця група менш диференційована за рівнем сформованості навичок.

Низький рівень: 33,3 % в експериментальній групі, 26,3 % в контрольній групі. Учасники демонструють низький рівень уважності до міжособистісних взаємин, емоційна відкритість обмежена, прагнення отримати позитивну оцінку є рідкісним або ситуативним. Вони менш ініціативні у спілкуванні, можуть уникати взаємодії або бути конфліктними.

В експериментальній групі більше учасників із низьким рівнем, що може свідчити про більші проблеми на початковому етапі розвитку комунікативних навичок.

Дуже низький рівень: 11,1 % в експериментальній групі, 10,5 % в контрольній групі. Діти майже не виявляють уважності до взаємин, їх емоційне ставлення до оточуючих часто негативне або байдуже, прагнення до схвалення дорослих майже відсутнє. У таких учасників може спостерігатися емоційна

ізоляція або прояви агресії.

Кількість учасників із дуже низьким рівнем майже однакова в обох групах, що свідчить про наявність значних труднощів у розвитку емоційно-мотиваційної сфери в обох вибірках.

На констатувальному етапі більшість дітей в обох групах знаходяться на середньому або низькому рівнях розвитку емоційно-мотиваційних комунікативних навичок. Відсутність дуже високого рівня та наявність значного відсотка дітей з низькими й дуже низькими показниками свідчить про необхідність впровадження цілеспрямованих заходів для покращення міжособистісної взаємодії, розвитку емпатії та мотивації до соціальної активності.

Після аналізу даних було розраховано середні значенні показників для експериментальної та контрольної груп на констатувальному етапі експерименту. Дані представлені в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Результати констатувального етапу експерименту

Критерії	Група	Рівень сформованості комунікативних навичок				
		Дуже високий %	Високий %	Середній %	Низький %	Дуже низький %
Діяльнісний	ЕГ	-	11,1	55,6	22,2	11,1
	КГ	-	10,5	42,1	31,6	15,8
Когнітивний	ЕГ	11,1	11,1	44,5	22,2	11,1
	КГ	10,5	10,5	42,1	31,6	5,3
Емоційно-мотиваційний	ЕГ	-	11,1	44,5	33,3	11,1
	КГ	-	10,5	52,7	26,3	10,5
Середнє значення	ЕГ	3,7	11,1	48,2	25,9	11,1
	КГ	3,5	10,5	45,7	29,8	10,5

Покажемо на діаграмі розподіл рівнів сформованості комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку експериментальної та контрольної груп на констатувальному етапі експерименту.

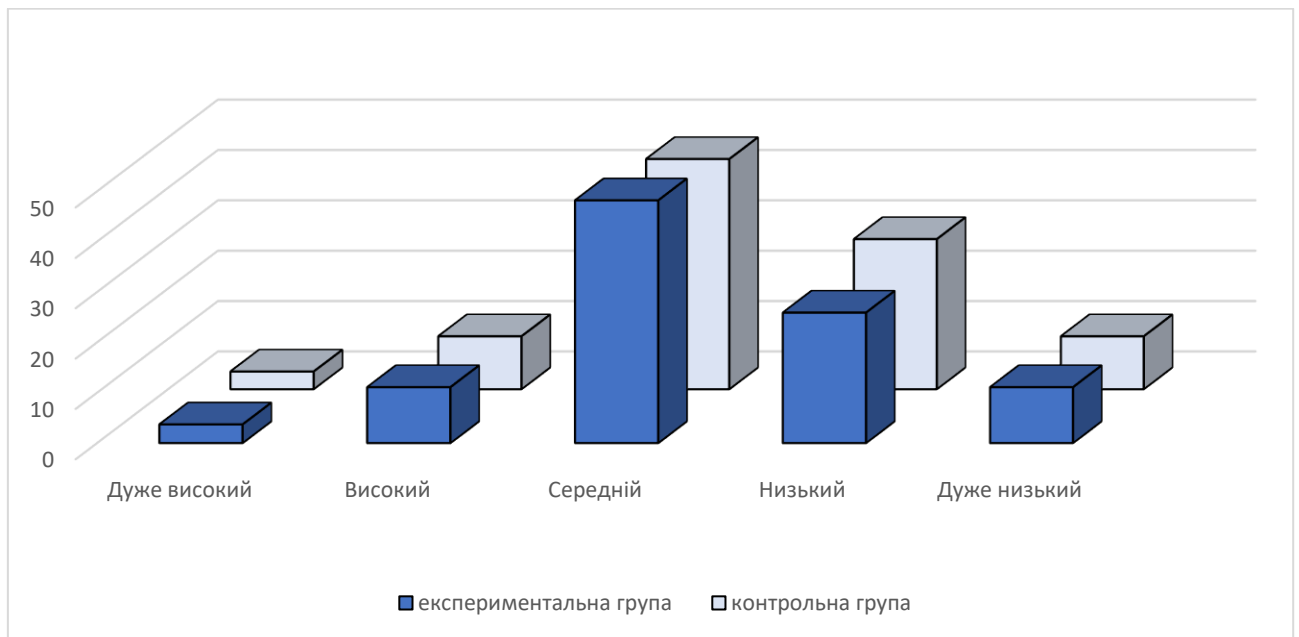

Рис. 1. Результати констатувального етапу експерименту

Із даних таблиці 2.6 та діаграми (Рис. 1) можна зробити висновок що рівень сформованості комунікативних навичок дітей як експериментальної так і контрольної груп на констатувальному етапі експерименту був майже однаковий.

Дані, які ми отримали під час проведення констатувального етапу дослідження, стали основою для експериментальної роботи із застосуванням ігрових технологій для формування комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку. Виходячи з мети та гіпотези дослідження, враховуючи результати констатувального етапу експерименту, нами було поставлено мету формування етапу експерименту: вдосконалювати комунікативні навички у дітей старшого дошкільного віку за допомогою ігор.

Для успішного досягнення цієї мети були сформульовані наступні завдання:

1. Покращити в дітей увагу, інтерес до партнера під час спілкування.
2. Розвивати вміння дітей входити в контакт, вести діалог.
3. Покращити навички невербального спілкування у дітей.
4. Розвивати у дітей навички взаємодіяти в групі з однолітками.

Відповідно до виокремлених завдань нами було підібрано чотири види ігор.

Форми роботи: індивідуальна робота: дозволяє зосередитися на потребах конкретної дитини, враховуючи її рівень розвитку комунікативних навичок; робота в парах: сприяє покращенню уваги до партнера та формуванню вміння вступати у контакт; групова робота: орієнтована на розвиток навичок взаємодії в групі, колективного вирішення завдань; інтерактивні заняття: включають динамічні ігри, які спрямовані на одночасне залучення всіх учасників.

Методи роботи: сюжетно-рольові ігри: спрямовані на формування діалогічного мовлення, розвитку невербального спілкування; ігри з правилами: допомагають дисциплінувати дітей, розвивати їхні комунікативні та групові взаємодії; ігри на розвиток уваги: покращують концентрацію на партнерові та зміцнюють інтерес до спілкування; творчі завдання: стимулюють невербальне спілкування, групову взаємодію; методи драматизації: дозволяють опрацьовувати ситуації, пов'язані з міжособистісним спілкуванням, через гру; методи заохочення і зворотного зв'язку: вихователь стимулює дітей до обговорення своїх почуттів і дій після гри; використання невербальних методів: розвиток навичок невербального спілкування через міміку, жести, виразні рухи.

Відповідно до виокремлених завдань, форм та методів роботи нами було підібрано чотири види ігор.

У таблиці 2.7 узагальнено види ігор за групами діяльності (Додаток Б).

Таблиця 2.7

Види ігор за групами діяльності

Група ігор	Види ігор
Ігри на розвиток уваги, інтересу до партнера по спілкуванню	«Хто говорить?», «Вгадай, хто це», «Скажи ім'я по-різному», «Прошепочи ім'я», «Моє ласкаве ім'я», «Побажання», «Компліменти», «Закінчи пропозицію»
Ігри на розвиток вміння входити в контакт, вести діалог	«Розмова по телефону», «Про що запитати при зустрічі», «Питання - відповідь», «Прощай», «Кумедні привітання», «Кольорове ім'я»
Ігри на розвиток навичок невербального спілкування	«Як говорять частини тіла», «Зоопарк», «Зроби подарунок», «День настає, усе оживає», «Вітаємося без слів», «Пари в зоопарку», «Розмова мовчуна»
Ігри на розвиток навичок взаємодії в групі	«Робот», «Руки - ноги», «Утримай предмет», «Змія», «Дракон», «Дитячий хор», «Веселий хоровод», «Казкарі», «Наш казковий садочок»

Розглянемо більш детально мету та особливості використання різних груп ігор.

Мета використання ігор для розвитку уваги та інтересу до партнера по спілкуванню у дітей старшого дошкільного віку полягає в наступному:

1. Розвиток уваги: Ігри допомагають формувати стійкість уваги, зосередженість на завданнях, уміння слухати й сприймати інформацію від партнера. Це дуже важливо для подальшої успішної адаптації в школі, оскільки навчальний процес вимагає довготривалої концентрації.

2. Сприяння взаємодії та комунікативних навичок: Діти вчаться співпрацювати, чекати черги, вести діалог, враховувати думку партнера та адекватно реагувати на його дії. Це важливо для розвитку комунікативної компетенції, яка стане основою для соціалізації у колективі.

3. Формування інтересу до партнера: Ігри, де діти мають звертати увагу на

дії чи слова інших, сприяють виникненню цікавості до однолітків, бажання встановлювати контакт, розуміти їх почуття та думки.

Особливості використання ігор для розвитку уваги та інтересу до партнера по спілкуванню у дітей старшого дошкільного віку полягає в наступному:

1. Групова динаміка: Ігри можуть проводитися в парах, малих групах або всією групою, що дозволяє дітям відчувати себе частиною колективу та розвивати навички командної взаємодії.

2. Рольові елементи: Дітям цього віку цікаво грати ролі, тож можна включати ігри, де вони виступають у різних соціальних ролях. Це допомагає краще розуміти себе та інших.

3. Емоційна залученість: Використання цікавих сюжетів і персонажів залучає дітей емоційно, що підвищує рівень їхньої залученості та стимулює розвиток емпатії.

4. Поступове ускладнення: Варто поступово підвищувати складність ігор, додаючи нові елементи, щоб діти не втрачали інтерес, але водночас розвивали нові навички.

Мета використання ігор для розвитку вміння входити в контакт і вести діалог у дітей старшої дошкільної групи включає такі аспекти:

1. Формування навичок ініціювання контакту: Ігри вчать дітей звертатися до інших, починати спілкування, проявляти інтерес до співрозмовника та знаходити способи, як залучити інших до розмови. Це важлива соціальна навичка, що допомагає дитині знайти своє місце в групі та взаємодіяти з однолітками.

2. Розвиток навичок ведення діалогу: Завдяки ігровим ситуаціям діти вчаться активно слухати, відповідати на репліки співрозмовника, формулювати свої думки та емоції, реагувати на запитання й підтримувати тему розмови. Вміння вести діалог допомагає дітям будувати позитивні взаємини з іншими.

3. Розвиток комунікативної компетенції: Діти вчаться використовувати відповідні мовні засоби, міміку та жести, аби передавати свої думки, емоції та ставлення. Це сприяє розвитку виразності мовлення й емоційного інтелекту.

4. Формування позитивного ставлення до спілкування: Через гру діти починають відчувати радість від спілкування, розуміють його цінність, що сприяє позитивному ставленню до партнерів і процесу комунікації.

Особливості використання ігор для розвитку вміння входити в контакт і вести діалог у дітей старшої дошкільної групи включає такі аспекти:

1. Рольові ігри: Для дошкільнят дуже ефективні ігри з елементами рольової гри. Діти можуть грати ролі покупця й продавця, лікаря й пацієнта тощо, що допомагає їм розуміти різні сценарії взаємодії та практикувати діалог у природних ситуаціях.

2. Ігри на розвиток слухання: Застосування ігор, де один з учасників має уважно слухати іншого, сприяє розвитку активного слухання й поваги до співрозмовника. Наприклад, діти можуть переказувати почуті історії або давати відгуки на репліки партнера.

3. Емоційна залученість і цікаві сюжети: Ігри з елементами драматизації чи цікавими завданнями (наприклад, «детективи», які розслідують ситуацію) залучають дітей емоційно та стимулюють природний інтерес до комунікації.

4. Чіткі правила й чергування ролей: Ігри мають бути організовані таким чином, щоб діти мали змогу по черзі виконувати ролі "слухача" та "оповідача", адже це дає змогу відчути відповідальність за власну роль і зрозуміти цінність внеску кожного в спілкування.

5. Групові завдання з елементами кооперації: Ігри, де діти повинні разом обговорити рішення або обмінятися думками, сприяють розвитку командної роботи й відчуття єдності з іншими, що позитивно впливає на їхнє бажання вступати в контакт.

Мета використання ігор для розвитку навичок невербального спілкування у дітей старшого дошкільного віку включає такі аспекти:

1. Розвиток уміння виражати емоції без слів: Ігри допомагають дітям навчитися передавати свої емоції та думки за допомогою міміки, жестів, пози тіла. Це розвиває емоційний інтелект, оскільки діти краще розуміють себе та оточуючих, а також вчаться бути більш виразними.

2. Розвиток навичок розуміння невербальних сигналів: Завдяки ігровим вправам діти вчаться помічати та розуміти невербальні сигнали інших (наприклад, вираз обличчя, жест, інтонацію). Це допомагає їм встановлювати емоційний контакт і розвивати емпатію.

3. Покращення комунікативної компетенції: Діти вчаться, що невербальні засоби комунікації є важливими для передачі інформації та емоцій, навіть коли слів недостатньо або немає можливості ними скористатися. Це сприяє комплексному розвитку навичок спілкування.

4. Стимулювання творчого самовираження: Через невербальні ігри діти проявляють свою індивідуальність, виражають почуття та фантазії, що є важливим для розвитку їхньої творчості та уяви.

Особливості використання цієї групи ігор для розвитку навичок невербального спілкування у дітей старшого дошкільного віку включає такі аспекти:

1. Ігри з мімікою та жестами: Ігри, які включають імітацію емоцій та жестів (наприклад, «Зобрази емоцію», «Мовчазний театр»), дозволяють дітям усвідомити значення виразу обличчя і рухів тіла для передачі інформації. Це допомагає їм навчитись краще розуміти себе та інших.

2. Ігри з використанням «мови тіла»: Ігри, в яких діти повинні щось показати без слів, наприклад, зобразити професію чи дію, сприяють розвитку уяви та вмінню виражати думки через пози і жести. Це допомагає їм вільніше використовувати власне тіло для вираження почуттів і намірів.

3. Ігри на взаємодію в парах: Наприклад, одна дитина показує жест або міміку, а інша має вгадати чи відтворити її. Такі вправи розвивають спостережливість і чутливість до невербальних проявів, а також стимулюють емпатію.

4. Ігри-імітації: Наприклад, ігри, де діти імітують тварин, їх поведінку та звички, розвивають уяву та навички невербального спілкування. Вони вчать дітей бути уважними до поведінки інших, враховуючи невербальні сигнали.

5. Рольові ігри з драматизацією: Діти можуть грати невеличкі сценки, де

потрібно передати настрій чи відносини без слів. Це навчає їх глибше розуміти значення невербальних засобів у спілкуванні та розвиває здатність емоційно виражатися.

6. Ігри з використанням інтонації: Окрім міміки й жестів, корисними є ігри, де потрібно варіювати інтонацію для передачі різних емоцій чи намірів. Це допомагає дітям зрозуміти, як невербальні елементи змінюють зміст слів і впливають на сприйняття.

Мета використання ігор для розвитку навичок взаємодії в групі у дітей старшої дошкільної групи включає наступне:

1. Формування навичок командної роботи: Ігри допомагають дітям навчитися працювати разом для досягнення спільної мети, враховувати інтереси й думки інших, а також розподіляти ролі та відповідальність у команді.

2. Розвиток соціальних навичок і емоційного інтелекту: Завдяки груповим іграм діти вчаться розуміти емоції інших, ставитися з повагою до почуттів і дій однолітків, розвивають емпатію та навички регулювання власних емоцій у процесі взаємодії.

3. Формування позитивного ставлення до групової діяльності: Ігри допомагають дітям відчувати радість від спільної діяльності, формують почуття єдності, допомагають зрозуміти, що співпраця дає більше задоволення і результату, ніж індивідуальна діяльність.

4. Розвиток комунікативних навичок: Ігри, які вимагають спілкування з іншими дітьми, сприяють розвитку мовлення, вміння висловлювати власну думку, слухати інших і будувати діалог, що допомагає їм у майбутньому легше адаптуватися до шкільного середовища.

Особливості використання цієї групи ігор для розвитку навичок взаємодії в групі у дітей старшої дошкільної групи включає наступне:

1. Ігри на згуртованість: Ігри, які спрямовані на згуртування групи, де діти повинні діяти як команда, де вони вчаться працювати разом, довіряти одне одному та діяти злагоджено.

2. Ігри з розподілом ролей: Ігри, де діти беруть на себе різні ролі в команді

(лідер, помічник, виконавець тощо), допомагають зрозуміти, що кожна роль є важливою, та розвивають відповідальність і взаємопідтримку.

3. Ігри на досягнення спільної мети: Ігри, в яких є спільне завдання або мета, стимулюють дітей об'єднувати зусилля і підтримувати одне одного.

4. Ігри на розвиток навичок переговорів: Ігри, в яких діти мають домовитися, як розподілити ресурси або вибрати стратегію для досягнення мети. Це розвиває вміння слухати, шукати компроміси та досягати домовленостей.

5. Ігри з правилами: Ігри, які мають чіткі правила та вимоги до взаємодії, вчать дітей дисципліни, допомагають їм зрозуміти, що правила є важливою частиною взаємодії. Наприклад, ігри на чергування ходів або ті, де потрібно виконати завдання разом, дотримуючись встановлених умов.

6. Ігри на взаємну підтримку: Ігри, де діти допомагають одне одному або вирішують проблеми разом, розвивають взаємну підтримку та емпатію.

Отже, систематичне впровадження в освітній процес запропонованих нами видів ігор сприяли розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

2.3. Аналіз та інтерпретація результатів експериментального дослідження

Упродовж формувального етапу експерименту ми проводили вищеописані ігри для розвитку комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку. Мета контрольного етапу дослідження – повторно перевірити рівень формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку за допомогою гри. Для діагностики використовувався аналогічний інструментарій, що й на першому етапі.

Розглянемо результати повторної діагностики за діяльнісним критерієм.

Таблиця 2.8

**Рівень сформованості комунікативних навичок за діяльнісним критерієм
на контрольному етапі експерименту**

Групи	Рівні сформованості комунікативних навичок					Загальна кількість дітей
	Дуже високий %	Високий %	Середній %	Низький %	Дуже Низький %	
ЕГ	11,1	11,1	66,7	11,1	-	18
КГ	-	10,5	47,4	36,8	5,3	19

На контрольному етапі експерименту рівень сформованості комунікативних навичок за діяльнісним критерієм оцінювався за такими ж показниками, як і на констатувальному.

Результати оцінювання за рівнями:

Дуже високий рівень: з'явився у розмірі 11,1 % в експериментальній групі, залишився 0 % у контрольній групі. Поява цього рівня в експериментальній групі свідчить про значний прогрес у розвитку комунікативних навичок, що підтверджує ефективність впроваджених заходів.

Високий рівень: залишився без змін: 11,1 % в експериментальній групі, 10,5 % у контрольній групі. Збереження цього рівня в обох групах вказує на стабільність розвитку у цієї частини учасників, але без явного прогресу в контрольній групі.

Середній рівень: зріс з 55,6 % до 66,7 % в експериментальній групі, з 42,1 % до 47,4 % у контрольній групі. Збільшення частки дітей із середнім рівнем в обох групах свідчить про загальне покращення комунікативних навичок, але в експериментальній групі прогрес є більш значним.

Низький рівень: зменшився з 22,2 % до 11,1 % в експериментальній групі, зріс з 31,6 % до 36,8 % у контрольній групі. Помітне зниження частки дітей із низьким рівнем в експериментальній групі вказує на успіхи роботи над комунікативними навичками. Зростання цього рівня в контрольній групі свідчить про недостатній вплив стандартних підходів.

Дуже низький рівень: зменшився з 11,1 % до 0 % в експериментальній групі, знизився з 15,8 % до 5,3 % у контрольній групі. Повна відсутність дітей із дуже низьким рівнем в експериментальній групі свідчить про значний прогрес. У контрольній групі також зменшилася кількість таких учасників, але зберігається їх певна частка.

На контрольному етапі в експериментальній групі спостерігається значне зростання кількості дітей із середнім, високим і дуже високим рівнями розвитку комунікативних навичок. У контрольній групі прогрес менш виражений, а збільшення частки учасників із низьким рівнем вказує на недостатню ефективність стандартних методів навчання. Отримані результати свідчать про позитивний вплив впроваджених у рамках експерименту заходів на розвиток комунікативних навичок.

Далі розглянемо результати повторної діагностики за когнітивним критерієм в таблиці нижче.

Таблиця 2.9

Рівень сформованості комунікативних навичок за когнітивним критерієм на контрольному етапі експерименту

Групи	Рівні сформованості комунікативних навичок					Загальна кількість дітей
	Дуже високий %	Високий %	Середній %	Низький %	Дуже Низький %	
ЕГ	16,7	27,8	44,4	11,1	-	18
КГ	10,5	10,5	47,4	26,3	5,3	19

На контрольному етапі експерименту рівень сформованості комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм отримали такі результати оцінювання за рівнями:

Дуже високий рівень: зріс з 11,1 % до 16,7 % в експериментальній групі, залишився 10,5 % у контрольній групі. Збільшення частки дітей із дуже високим рівнем в експериментальній групі свідчить про ефективність експериментальних методів. У контрольній групі відсутній прогрес, що вказує на потребу вдосконалення стандартних методик.

Високий рівень: зріс з 11,1 % до 27,8 % в експериментальній групі, залишився 10,5 % у контрольній групі. Значне зростання цього рівня в експериментальній групі показує успішність впроваджених шгрових вправ. Відсутність змін у контрольній групі свідчить про недостатню ефективність стандартних підходів.

Середній рівень: залишився 44,5 % в експериментальній групі, зріс з 42,1% до 47,4% у контрольній групі. Збереження цього рівня в експериментальній групі вказує на стабільний розвиток у цієї частини дітей, тоді як у контрольній групі зростання може свідчити про невеликий прогрес, але без помітних досягнень.

Низький рівень: знизився з 22,2 % до 11,1 % в експериментальній групі, зменшився з 31,6 % до 26,3 % у контрольній групі. Значне зменшення цього рівня в експериментальній групі свідчить про ефективність корекційної роботи. У контрольній групі також помітно зниження, проте прогрес менш виражений.

Дуже низький рівень: знизився з 11,1 % до 0 % в експериментальній групі, залишився 5,3 % у контрольній групі. Відсутність дітей із дуже низьким рівнем в експериментальній групі свідчить про значний прогрес, тоді як у контрольній групі зберігається частка таких учасників, що потребує додаткової роботи.

На контрольному етапі експерименту експериментальна група продемонструвала значне покращення: збільшилася частка дітей із високим і дуже високим рівнем, зникли діти з дуже низьким рівнем, і суттєво зменшилася кількість із низьким рівнем. У контрольній групі також є невелике зменшення частки дітей із низьким рівнем і зростання середнього рівня, але відсутність прогресу у високому та дуже високому рівнях свідчить про недостатню ефективність стандартних підходів.

Наступними розглянемо результати повторної діагностики за емоційно-мотиваційним критерієм в таблиці нижче.

Таблиця 2.10

Рівень сформованості комунікативних навичок за емоційно-мотиваційним критерієм на контрольному етапі експерименту

Групи	Рівні сформованості комунікативних навичок					Загальна кількість дітей
	Дуже високий %	Високий %	Середній %	Низький %	Дуже Низький %	
ЕГ	11,1	27,8	50,0	11,1	-	18
КГ	-	21,1	52,5	21,1	5,3	19

Результати сформованості комунікативних навичок за емоційно-мотиваційним критерієм на контрольному етапі оцінювання за рівнями:

Дуже високий рівень: з'явився у розмірі 11,1 % в експериментальній групі, та залишився 0 % у контрольній групі. Збільшення частки дітей із дуже високим рівнем в експериментальній групі свідчить про ефективність застосованих методик. У контрольній групі відсутній прогрес, що вказує на недостатню результативність стандартного підходу.

Високий рівень: зріс з 11,1 % до 27,8 % в експериментальній групі, з 10,5% до 21,1 % у контрольній групі. Значне зростання частки дітей із високим рівнем в експериментальній групі свідчить про успішну реалізацію корекційної програми. У контрольній групі також помітний прогрес, але менш виражений.

Середній рівень: зріс з 44,5 % до 50 % в експериментальній групі, залишився без змін у контрольній групі. Невелике зростання цього рівня в експериментальній групі свідчить про стабільність розвитку дітей із середніми показниками. У контрольній групі відсутність змін свідчить про збереження попереднього рівня розвитку.

Низький рівень: знизився з 33,3 % до 11 % в експериментальній групі, зменшився з 26,3 % до 21,1 % у контрольній групі. Значне зниження частки дітей із низьким рівнем в експериментальній групі свідчить про прогрес у розвитку їхніх комунікативних навичок. У контрольній групі також помітно зменшилася частка дітей із низьким рівнем, але результати менш вражаючі.

Дуже низький рівень: знизився з 11,1 % до 0 % в експериментальній групі,

зменшився з 10,5 % до 5,3 % у контрольній групі. Повна відсутність дітей із дуже низьким рівнем в експериментальній групі вказує на успішність корекційної роботи. У контрольній групі залишаються окремі учасники з дуже низьким рівнем, що свідчить про недостатню ефективність стандартних підходів.

На контрольному етапі за емоційно-мотиваційним критерієм експериментальна група показала значне покращення результатів: з'явилися діти з дуже високим рівнем, зросла частка дітей із високим рівнем, зникли учасники з дуже низьким рівнем, а частка дітей із низьким рівнем зменшилася більш ніж утричі. У контрольній групі також спостерігається зростання високого рівня та зменшення низького і дуже низького рівнів, але прогрес є менш вираженим, що підкреслює ефективність експериментального підходу.

З отриманих даних обрахували середнє значення сформованості комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку експериментальної і контрольної груп.

Таблиця 2.11

Результати контрольного етапу експерименту

Критерії	Група	Рівень сформованості комунікативних навичок				
		Дуже високий %	Високий %	Середній %	Низький %	Дуже низький %
Діяльнісний	ЕГ	16,7	22,2	55,5	5,6	0
	КГ	0	10,5	47,4	36,8	5,3
Когнітивний	ЕГ	16,7	33,3	44,4	5,6	0
	КГ	10,5	10,5	47,4	26,3	5,3
Емоційно-мотиваційний	ЕГ	11,1	38,9	44,4	5,6	0
	КГ	0	21,1	52,5	21,1	5,3
Середнє значення	ЕГ	14,8	31,5	48,1	5,6	0
	КГ	3,5	14,0	49,1	28,1	5,3

Покажемо на діаграмі розподіл рівнів сформованості комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку експериментальної та контрольної

груп на контрольному етапі експерименту

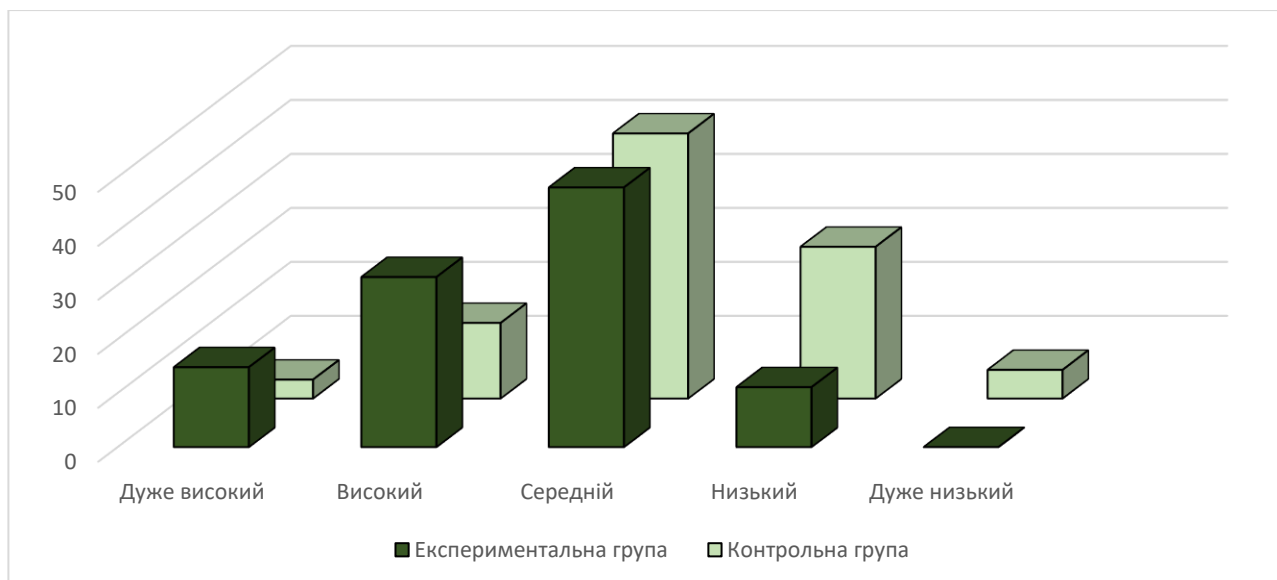

Рис. 2. Діаграма результатів контрольного етапу експерименту.

Порівняємо результати експериментальної групи на констатувальному і контрольному етапах експерименту щоб з'ясувати як змінився рівень комунікативних навичок у дітей експериментальної групи.

Таблиця 2.12

Результати порівняння комунікативних навичок дітей експериментальної групи на констатувальному і контрольному етапах експерименту

Критерії	Рівень сформованості комунікативних навичок				
	Дуже високий %	Високий %	Середній %	Низький %	Дуже низький %
Констатувальний етап експерименту	3,7	11,1	48,2	25,9	11,1
Контрольний етап експерименту	14,8	31,5	48,1	5,6	0

Для візуалізації процесу формування комунікативних навичок у дітей експериментальної групи результати відобразимо на діаграмі.

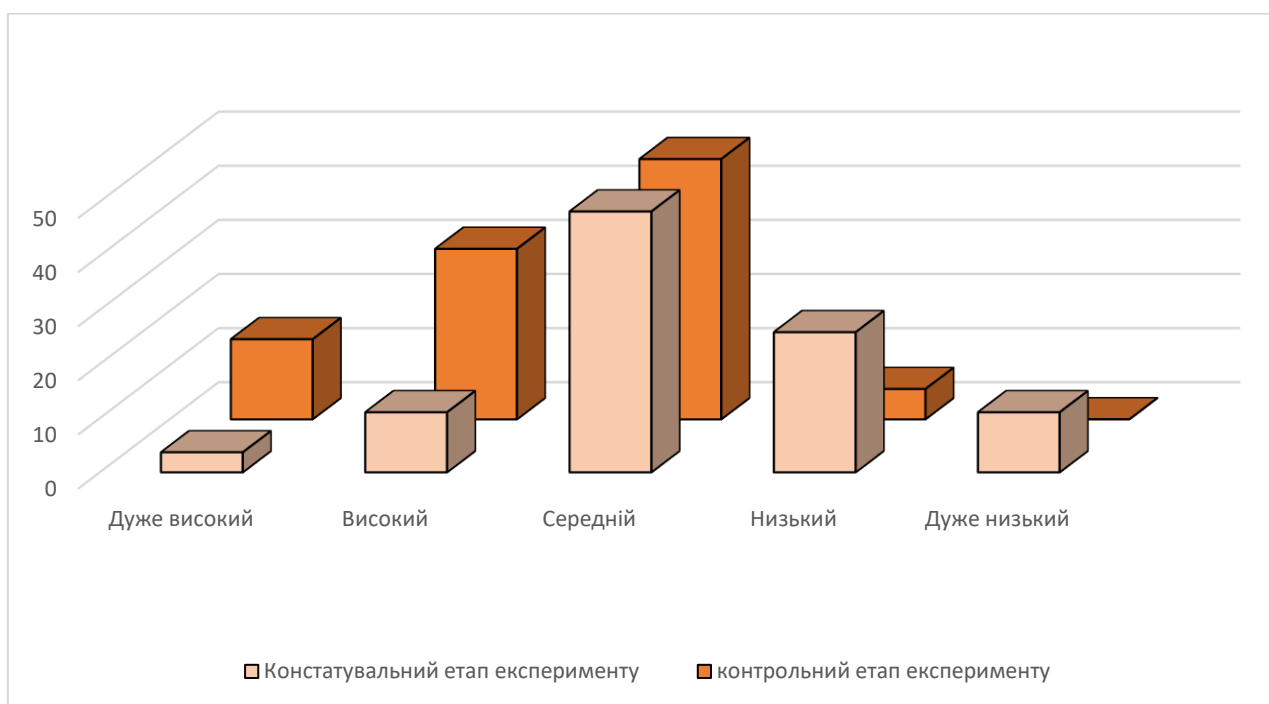

Рис. 3. Діаграма порівняння комунікативних навичок дітей експериментальної групи на констатувальному і контрольному етапах експерименту

На основі порівняння показників рівня сформованості комунікативних навичок на констатувальному та контрольному етапах експерименту спостерігаються такі зміни:

Дуже високий рівень (зріс із 3,7 % до 14,8 %): значне зростання частки дітей із дуже високим рівнем свідчить про суттєве покращення їхньої здатності до гармонійної взаємодії, ініціативності та творчості у спілкуванні, а також високої емоційної стійкості та свідомого ставлення до норм поведінки.

Високий рівень (зріс із 11,1 % до 31,5 %): підвищення частки дітей із високим рівнем демонструє їхню покращену здатність до співпраці, уважність до емоцій оточуючих, ініціативність у взаємодії та прагнення підтримувати гармонійні стосунки.

Середній рівень (залишився без змін): збереження стабільності середнього рівня вказує на те, що частина дітей ще перебуває на етапі поступового формування комунікативних навичок. Для їхнього прогресу необхідна додаткова робота, спрямована на розвиток емоційно-мотиваційної та когнітивної складових спілкування.

Низький рівень (знизився з 25,9 % до 5,6 %): значне зменшення частки дітей із низьким рівнем свідчить про помітний прогрес у розвитку їхньої здатності до спілкування. Вони почали проявляти більше зацікавленості у взаємодії та стали менш залежними від зовнішнього стимулювання.

Дуже низький рівень (знизився з 11,1 % до 0 %): повна відсутність дітей із дуже низьким рівнем на контрольному етапі свідчить про ефективність застосованих методик. Це означає, що всі діти, які раніше виявляли найнижчі показники, піднялися на вищі рівні.

Експериментальна програма мала позитивний вплив на розвиток комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку. Особливо помітно зросла частка дітей із дуже високим та високим рівнями сформованості, що свідчить про успішне формування навичок ефективного спілкування, емоційної стійкості та гармонійної взаємодії. Одночасно суттєво зменшилася частка дітей із низьким та дуже низьким рівнями, що вказує на загальне підвищення рівня сформованості комунікативних навичок у групі.

Отже, із результатів видно що в процесі проведення експериментального дослідження рівень сформованості комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку експериментальної групи значно виріс, контрольній групі були незначні покращення. Це свідчить про позитивні результати проведеного експерименту.

Висновки до другого розділу

Методичне обґрунтування інструментарію дослідження та характеристика ігор показує, що ретельно підібрані ігри є дієвим інструментом для розвитку комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку. Вибрані ігри відповідають віковим особливостям дітей і спрямовані на розвиток умінь взаємодії, висловлювання своїх думок і розуміння емоцій інших. Під час вибору методів дослідження враховано психолого-педагогічні аспекти розвитку комунікації в дошкільників, що забезпечує достовірність отриманих даних.

Організація та хід емпіричного дослідження дозволили виявити оптимальні умови для використання гри як методу розвитку комунікативних навичок. Дослідження проведено на базі дитячого навчального закладу із дотриманням етичних норм та індивідуальних особливостей кожної дитини. Програма експерименту передбачала етапи підготовки, проведення ігрових сесій та спостереження за комунікативною активністю дітей, що дало змогу створити реальні умови для аналізу впливу гри на розвиток комунікативних навичок.

Аналіз та інтерпретація результатів експериментального дослідження свідчать про позитивний вплив ігрових методик на розвиток комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку. Діти, які брали участь у дослідженні, показали покращення в таких аспектах, як здатність слухати інших, висловлювати власні думки, співпрацювати, а також виявляти емпатію та повагу до співрозмовників. Результати дослідження підтвердили ефективність ігрових методів у формуванні навичок спілкування, що підкреслює важливість впровадження ігрових форм у педагогічну практику для розвитку комунікативної компетентності дітей дошкільного віку.

Таким чином, проведене дослідження підтверджує доцільність використання гри як методичного інструменту для розвитку комунікативних навичок у старших дошкільників, що сприяє їх соціальній адаптації та підготовці до подальшого навчання.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз науково-методичної та психолого-педагогічної літератури показав, що проблема формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку є актуальною, оскільки саме в цьому віці відбувається інтенсивний розвиток соціальних умінь та навичок. Аналіз літератури свідчить, що дошкільний період є сензитивним для формування комунікації, яка стає основою успішної соціалізації дитини. Гра, як провідна діяльність цього віку, є природним і ефективним засобом розвитку спілкування, оскільки вона забезпечує умови для активної взаємодії, співпраці, емоційного обміну та формування мовленнєвих навичок.

2. Визначення форм і методів формування комунікативних навичок через ігрову діяльність дозволило виокремити найбільш ефективні підходи: сюжетно-рольові ігри, які створюють умови для моделювання життєвих ситуацій, сприяють розвитку емпатії, вміння слухати та домовлятися; дидактичні ігри, що сприяють формуванню навичок конструктивного діалогу та вирішення комунікативних завдань; рухливі ігри, які допомагають навчитися взаємодіяти в команді, дотримуватися правил і розвивати соціальні навички; театралізовані ігри, що розвивають емоційно-експресивну складову спілкування та здатність до невербальної комунікації. Ці методи забезпечують комплексний вплив на розвиток комунікативних навичок у дітей, роблячи процес навчання цікавим і доступним.

3. Розробка діагностичних інструментів включала створення системи методик, спрямованих на визначення рівня сформованості комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку. Основними інструментами стали: методика спостереження за поведінкою дітей під час ігрової діяльності для оцінки їхньої здатності до взаємодії, співпраці та ініціативності; ігрові завдання, спрямовані на оцінювання конкретних критеріїв комунікативних умінь, таких як: діяльнісний, когнітивний, емоційно-мотиваційний. Ці інструменти є валідними, надійними та адаптованими для використання у педагогічній практиці.

4. Експериментальна перевірка рівня сформованості комунікативних навичок у процесі ігрової діяльності засвідчила ефективність розробленого підходу. Дослідження проводилося у три етапи: на констатувальному етапі було виявлено, що значна частина дітей має середній рівень сформованості комунікативних навичок, зокрема спостерігалися труднощі у встановленні контакту, висловлюванні власної думки та вирішенні конфліктів; на формувальному етапі було використано ігрові технології в експериментальній групі; на контрольному етапі, завдяки впровадженню спеціально організованих ігор, діти експериментальної групи демонстрували значне покращення в комунікації: вони стали більш відкритими до співпраці, впевненими у спілкуванні, виявляли ініціативу в спільній діяльності.

Результати експерименту підтвердили, що ігрова діяльність є ефективним інструментом формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку.

Отже, реалізація поставлених завдань дозволила підтвердити гіпотезу дослідження: гра є дієвим засобом формування комунікативних навичок, який можна успішно застосовувати в педагогічній практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альохіна Н. Формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців. *Наукові записки. Серія: Культура і соціальні комунікації*. 2012. №3 23 с.
2. Артемова Л. Педагогіка і методика вищої школи: Навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів магістратури. Київ: Кондор, 2008. 272 с.
3. Бабич Н. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 199 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) від 12.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
5. Берегова О. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в культуротворчих процесах України. *Культурологічна думка*. 2011. № 3. С. 33-39. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Kultdum_2011_3_5
6. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 342 с.
7. Бех І. Виховання особистості: підручник. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
8. Бех І. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці. *Педагогіка і психологія*. № 2 (63). 2009. С. 26-31.
9. Беленька Г. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання: монографія. Київ: Світлич, 2006. 304 с.
10. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Початкова школа: Науково-методичний журнал*. 2010. №9. С. 3-10.
11. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль: Мандрівець, 2018. 256 с.

12. Богуш А. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Київ: Слово, 2014. 304 с.
13. Богуш А. Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2005. 720 с.
14. Богуш А., Трифонова О., Кисельова О. Формування мовної особистості на різних вікових етапах: монографія. Одеса: ПНЦ АПН України, 2008. 272 с.
15. Боровик Т. Розвиток мовлення дітей засобами гри-драматизації. *Джерела*. 2016. № 2. С. 8.
16. Бурова А. П. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 256 с.
17. Васьківська Г. Формування комунікативної компетентності особистості як основна проблема сучасної лінгводидактики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, 2016. № 1(1). С. 33-38.
18. Вашуленко М. Мовленнєвий розвиток дошкільників – запорука їхньої наступної успішності. *Дитячий садок*. 2004. № 20. С. 10–13.
19. Венгер Л. Розвиток уваги, пам'яті і уяви у дошкільному віці. *Дошкільне виховання*. 1974. №12. С. 24-30.
20. Видра О. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 112 с.
21. Вікова психологія. навч. посіб. за ред. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.
22. Гавриш Н. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дітей. Вид. 2-ге, допов. Київ: Слово, 2015. 256 с.
23. Гавриш Н. Розвиток мовлення та навчання дошкільників рідної мови: мета і завдання. Київ: Профосвіта, 2003. 243 с.
24. Гавриш Н. Художнє слово і дитяче мовлення. *Дитячий садок*. 2005. № 2. С. 4–6.
25. Гармаш С. Ю. Формування навичок спілкування у старших дошкільників. *International scientific-practical conference “Current state and*

prospects for the development of science, education and technology”: conference proceedings. April 6, 2024. Tampere, Finland. С. 7-8.

26. Гончаренко А. Сучасні підходи до розвитку мовлення дітей. *Дошкільне виховання*. 2004. № 7. С. 18–19.

27. Гончаренко А. Розвиток мовленнєвої компетентності старших дошкільників: навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі. Київ: Світич, 2019. 160 с.

28. Горбунова Н. В. Теорія та методика розвитку словника дітей старшого дошкільного віку: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. РВНЗ «Крим. гуманіт. ун-т». Ялта, 2011. 508 с.

29. Денисенко О. Розвиток навичок комунікабельності у дітей дошкільного віку. Черкаси: ЧОПОПП ЧОР, 2012. 32 с.

30. Дудкевич Т. Дошкільна психологія. Центр учбової літератури, 2007. 392 с.

31. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

32. Ельконін Д.Б. Психологія гри. К: Педагогіка, 1978. 159 с.

33. Єфимчук А.О. Екологічний квест як інноваційна технологія формування у дошкільників первинних уявлень про зв'язки у природі. *Психологія і педагогіка в системі сучасного гуманітарного знання XXI століття*. Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2019. С. 11-14.

34. Закон України Про освіту №2145-VIII від 05.09.2017 зі змінами 2024. URL: https://urst.com.ua/act/pro_osvitu

35. Закон України про дошкільну освіту Документ 3788-IX, чинний, поточна редакція від 06.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>

36. Засєкіна Л. В. Психолінгвістика, мовленнєва діяльність, особистість: співвідношення понять у контексті мовленнєвої генези дитини. Переяслав Хмельницький, 2008. Вип. 2. С. 14-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2008_2_2

37. Зотова І.В. Формування мовленнєвого спілкування у різновіковому дитячому колективі в умовах сучасного дошкільного навчального закладу. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, II(18), Issue: 37, 2014. С. 60-63.

38. Іванов А.І., Заїка Є.В. Методика дослідження комунікативних установок особистості. *Питання психології*. 2008. № 5. С. 162–166.

39. Калуська Л. Комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Видання 3 (Наказ МОН від 21.02. 2023 року, № 189).

URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/doshkilna/programi/2023/15.03.2023/Kompl.prohrama.rozvytku.ditey.doshk.viku.2023-SONYASHNYK.15.03.2023.pdf>

40. Калмикова Л., Харченко Н. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку: монографія Київ: Вид-во «ПП Медведєв», 2007. 304 с.

41. Кахаєва Л. Мовленнєвий розвиток старших дошкільників. Харків: Основа, 2014. 143 с.

42. Кононко Л. О. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: наук.-метод. посіб. Київ: ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. 243 с.

43. Костюк Г. С. Особистість, вчений, громадянин. за ред. акад. С.Д. Максименка; упоряд. канд. психол. наук В.В. Андрієвська. Київ: Ніка-Центр, 2010. 216 с.

44. Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність дітей: теоретичні основи й методика педагогічного керівництва. *Її величність ГРА: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*. Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2009. С. 253-269.

45. Литвинчук О. М. Дослідження маніпуляції в педагогічному спілкуванні. *Наукові праці МАУП*. 2009. Вип. 4 (23). С. 222 – 226.

46. Люблінська, Г. О. Дитяча психологія: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 1974. 424 с.

47. Мацюк З. Комунікативні здібності як домінантна характеристика мовленнєвої особистості дитини. *Педагогічний часопис Волині*. Луцьк, 2017. № 1. С. 88-94.

48. Павлеків Р.В., Цигипало О.П. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу: навчальний посібник. Київ: «Видавництво «Центр учбової літератури», 2013. 296 с.

49. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: підручник. 3-тє вид., випр. Київ: «Академвидав», 2015. 448 с.

50. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція: Наказ МОН України від 12 січня 2021 р. № 33 / Міністерство науки і освіти України. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>

51. Рудківська Н.Л. Сюжет із іграшок як засіб розвитку синтаксичної будови мовлення дітей старшого дошкільного віку. За загальною редакцією доктора педагогічних наук, доцента С.А. Саяпіної. Харків, ТОВ «Видавництво НТМТ» 2019, С. 302-322.

52. Тарасенко Г. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: навчально-методичний посібник Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. 320 с.

53. Омеляненко А. Роль мовленнєвої дидактичної гри у процесі навчання старших дошкільників складати розповіді-роздуми. *Психолого-педагогічні науки*. 2015. № 4. С. 172-177.

54. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: у 2 т. Київ: Радянська школа, 1983. Т.1. 488 с.

55. Хоменко С.О. Розвиток комунікативних здібностей дітей раннього віку. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Київ, 2013. Вип. 24. С. 262-267.

56. Шильцова Л. Гра для першокласників. *Початкова школа*, 2010. №5. С. 18–22.

Методика діагностики комунікативної сфери**за Р. В. Павликів, О. П. Цигипало**

Розвиток дитини, її майбутнє значною мірою залежить від сформованості комунікативної сфери - здатності вступати у взаємодію з оточуючими людьми, будувати з ними гармонійні взаємини. Спілкування - процес емоційної, інтелектуальної, перцептивної, мовленнєвої, духовної взаємодії. Це один із видів діяльності дитини, завдяки якому вона пізнає світ і себе в ньому, здобуває соціальний досвід, розвивається й стверджується як особистість.

Спілкування може бути безпосереднім або опосередкованим наслідком інших видів діяльності - грою, працею, навчанням. Поза спілкуванням неможливий розвиток специфічно людських психічних функцій, особистісне становлення. Найхарактернішою особливістю спілкування є розкриття суб'єктивного світу однієї людини для іншої. Така діяльність має надзвичайно важливе значення для дитини, яка починає відкривати для себе складний і різноманітний світ. Їй доводиться шукати відповіді на багато питань, долати різноманітні проблеми, для чого не вистачає особистих можливостей, і вона вимушена весь час апелювати до дорослих і однолітків.

Саме дорослий є джерелом інформації про світ, компетентним і зацікавленим співрозмовником, що спонукає дошкільників шукати контакти з ним. У спілкуванні з дорослими дитина отримує необхідну інформацію, розвіює свої сумніви. Спілкування з дорослим є головним фактором психічного розвитку впродовж усього періоду дошкільного дитинства.

Уміння спілкуватися з дорослими та однолітками є основою адаптації дитини до умов шкільного життя. Тому формування цих умінь не має залишатися поза увагою дорослих.

Спостереження

1. Як дитина звертається до дорослих із запитаннями?

2. Чи прагне дитина заслужити похвалу і доброзичливе ставлення до себе дорослого?
3. Чи намагається дитина знайти з дорослим взаєморозуміння, співпереживання?
4. Як дитина спілкується з однолітками?
5. Чи узгоджує дитина власні бажання з інтересами товаришів?
6. Які ролі дитина найбільше любить в грі?
7. Яким шляхом дитина домагається найпривабливішої ролі в грі?
8. Чи вміє дитина проявити себе і свої інтереси?
9. Чи бере дитина участь у спільній діяльності з дітьми?
10. Чи проявляє активність у спілкуванні з однолітками та дорослими?

Діагностичні критерії комунікабельності

1. Наявність взаємодії у різних видах діяльності.
2. Уважність дитини до міжособистісних взаємин, їх характеру.
3. Свідоме прагнення до взаємодії, прояви творчості в пошуку шляхів для цього.
4. Уміння та бажання спілкуватись, будувати гармонійні взаємини, співпрацювати з іншими.
5. Позитивне емоційне ставлення до дорослих та однолітків.
6. Володіння навичками культури спілкування, знання норм і правил поведінки у громадських місцях.
7. Прагнення отримати позитивну оцінку дорослих.
8. Зацікавленість у самому процесі спілкування, у його результатах.
9. Самостійність у розв'язанні конфліктних ситуацій, оцінюванні взаємин.
10. Уміння правильно оцінити свою поведінку.

Оцінювання результатів

Оцінки виставляються в балах (0, 1 бал) за всіма критеріями. Результати додаються, визначається загальна кількість балів. Максимальний результат - 10 балів.

Висновки про рівень комунікабельності

10 балів - дуже високий

8–9 балів - високий

4–7 балів - середній

2–3 бали - низький

0–1 бал - дуже низький

Методика Визначення словникового запасу (І. Архіпова)

Ця методика визначає запас слів, який зберігається в активній пам'яті дитини. Вихователь називає дитині певне слово з відповідної групи і просить її самостійно назвати інші слова, які відносяться до цієї ж групи.

Для назви кожної з перерахованих нижче груп слів відводиться по 20 с., а в цілому на виконання всього завдання – 160 с. Всі відповіді протоколюються.

- Тварини.
- Рослини.
- Кольори предметів.
- Форми предметів.
- Інші ознаки предметів, крім форми і кольору.
- Дії людини.
- Способи виконання людиною дій.
- Якості виконуваних людиною дій.

Якщо дитина сама не може розпочати називання потрібних слів, то дорослий допомагає їй, називаючи перше слово з даної групи, і просить дитину продовжити.

Оцінка результатів

- 10 балів - дитина назвала 40 і більше різних слів, що відносяться до всіх груп.
- 8-9 балів - дитина назвала від 35 до 39 різних слів, що відносяться до різних груп.

- 6-7 балів - дитина назвала від 30 до 34 різних слів пов'язаних з різними групами.
- 4-5 балів - дитина назвала від 25 до 29 різних слів з різних груп.
- 2-3 бали - дитина назвала від 20 до 24 різних слів пов'язаних з різними групами.
- 0-1 бал - дитина за весь час назвала не більше 19 слів.

Висновки про рівень розвитку

- 10 балів - дуже високий;
- 8-9 балів - високий;
- 4-7 балів - середній;
- 2-3 бала - низький;
- 0-1 бал - дуже низький.

Ігри для розвитку навичок спілкування

Ігри на розвиток уваги, інтересу до партнера по спілкуванню

«Хто говорить?»

Мета: розвивати увагу до партнера, слухове сприйняття.

Матеріали: Немає потреби в додаткових матеріалах.

Хід вправи:

1. Підготовка до гри:

Поясніть дітям правила гри. Розкажіть, що кожен з них матиме можливість вгадати, хто саме з товаришів ставить питання.

Сформуйте півколо з дітьми та оберіть дитину, яка стане в центрі півкола спиною до інших.

2. Проведення гри:

Вихователь контролює, щоб діти по черзі ставили питання.

Дитина в центрі повинна слухати і, після кожного питання, намагатися вгадати, хто саме звернувся до неї.

Після того як дитина вгадала ім'я, вона звертається до того, хто ставив питання, називаючи його по імені.

Якщо ім'я назване правильно, той, кого впізнали, займає місце в центрі.

3. Поради вихователю:

Заохочуйте дітей задавати прості питання, наприклад: «Що ти любиш?», «Як твоє ім'я?», «Який у тебе улюблений колір?»

Допомагайте дітям, якщо вони вагаються з вибором запитання або не знають, що сказати.

Якщо дитина не може впізнати голос одразу, заохочуйте її уважніше слухати і зосереджуватися.

Підтримуйте позитивну атмосферу, хвалячи дітей за старанність та уважність.

4. Після гри:

Обговоріть з дітьми, що вони відчували під час гри. Запитайте, чи було складно впізнавати голоси товаришів.

Розкажіть, чому важливо уважно слухати, коли спілкуємося з іншими.

Рекомендації щодо безпеки та психологічного комфорту:

Слідкуйте за тим, щоб діти ставилися один до одного з повагою.

Поясніть, що не страшно помилятися, адже гра допомагає розвивати нові навички.

Очікуваний результат: Діти вчаться уважніше слухати, концентруватися та розпізнавати голоси своїх товаришів, що сприяє розвитку соціальних та комунікативних навичок.

«Вгадай, хто це»

Мета: розвивати увагу, спостережливість.

Матеріали: тканинні пов'язки або спеціальні маски для очей.

Хід вправи:

1. Підготовка до гри:

Поясніть дітям мету та правила гри. Розкажіть, що важливо бути уважними та зосередженими на дотикових відчуттях.

Розділіть дітей на пари та поясніть порядок виконання завдання.

Наголосіть на важливості дотримання правил безпеки: кожен має бути обережним і не робити різких рухів.

2. Проведення гри:

Перша дитина в парі закриває очі за допомогою пов'язки.

Друга дитина міняється місцями з іншою дитиною з іншої пари.

Дитина із закритими очима має на дотик визначити, хто до неї підійшов, та назвати ім'я цієї дитини.

Діти змінюються ролями, щоб кожен мав можливість випробувати себе в обох позиціях.

3. Поради вихователю:

Заохочуйте дітей бути уважними та зосереджуватися на особливостях зовнішності партнера (наприклад, довжина волосся, форма обличчя, розмір рук тощо).

Якщо дитині важко розпізнати партнера, допоможіть їй зосередитися, направляючи питання на особливості дотикових відчуттів.

Стежте, щоб кожна дитина отримала позитивний досвід, незалежно від того, чи вгадала вона партнера.

4. Після гри:

Запропонуйте дітям поділитися враженнями від гри: чи було їм цікаво, чи було складно визначити партнера.

Поговоріть з дітьми про важливість уважності та спостережливості, поясніть, як ці навички допомагають у повсякденному житті.

Рекомендації щодо безпеки та психологічного комфорту:

Переконайтесь, що всі діти почуваються комфортно з виконанням вправи.

Заохочуйте дітей ставитися до гри як до веселого та корисного заняття, а не до змагання.

Поясніть, що не страшно помилятися, адже головне — вчитися розпізнавати деталі.

Очікуваний результат: Діти розвивають уважність, спостережливість та тактильне сприйняття, а також вчать краще розпізнавати ознаки оточуючих людей.

«Скажи ім'я по-різному»

Мета: познайомити дітей одне з одним, розвивати пам'ять.

Хід гри

1. Підготовка до гри:

Розкажіть дітям, що сьогодні вони будуть вчитися називати імена по-різному, щоб краще запам'ятати імена своїх друзів і побачити, як можна виражати емоції голосом.

Поясніть, що кожна дитина по черзі називатиме своє ім'я, а інші разом будуть його повторювати різними способами.

2. Проведення гри:

Запропонуйте першій дитині назвати своє ім'я в звичайному тоні.

Після цього скажіть дітям, як саме вони будуть повторювати ім'я: пошепки, голосно, проспівуючи, запитуючи, сумуючи, весело тощо.

Повторіть ім'я кожної дитини всіма варіантами, заздалегідь пояснюючи емоцію чи спосіб, в якому вони його промовлятимуть.

Продовжуйте гру, поки кожна дитина не назве своє ім'я, а інші не повторять його в різних варіантах.

3. Поради вихователю:

Перед початком кожного нового варіанту повторення покажіть дітям приклад: як говорити пошепки, як весело або сумно.

Заохочуйте дітей вигадувати власні способи виразного повторення (наприклад, промовляти ім'я з придином або дуже швидко).

Допомагайте дітям, якщо вони соромляться, і підбадьорюйте їх.

4. Після гри:

Запитайте у дітей, який спосіб називання імен їм сподобався найбільше.

Обговоріть, чому важливо знати імена друзів і як голос та інтонація можуть виражати різні емоції.

Рекомендації щодо безпеки та психологічного комфорту:

Поясніть, що головне в грі — весело провести час, тому не варто хвилюватися, якщо хтось не зможе повторити одразу.

Підтримуйте позитивну атмосферу, особливо якщо дитина соромиться або хвилюється.

Очікуваний результат: Діти знайомляться один з одним, покращують навички запам'ятовування імен та розвивають емоційне і голосове вираження, що сприяє розвитку впевненості та комунікативних навичок.

«Прошепочи ім'я»

Мета: познайомити дітей одне з одним.

Підготовка:

1. Вихователь може попередньо ознайомити дітей з іменами один одного, називаючи їх вголос, або зробити це в формі гри перед початком основної гри.

2. Поясніть дітям важливість ввічливого спілкування, привітання та звертання по імені.

Матеріали: кімната або простір, де діти зможуть вільно пересуватися; можна використовувати спокійну фонову музику для створення розслабленої атмосфери.

Хід гри:

1. Перший етап: Вихователь звертається до дітей:

“Давайте тихенько ходити кімнатою і знайомитися одне з одним. Підходьте одне до одного й шепочіть своє ім'я на вушко.”

Час: 2–3 хвилини.

Вихователь спостерігає за дітьми, допомагає тим, хто соромиться, і заохочує їх до взаємодії.

2. Другий етап: Після того, як усі поділилися своїми іменами, вихователь звертається до дітей із новим завданням:

“Зараз знову будемо ходити кімнатою. Підходьте до різних дітей і називайте їм на вушко їхнє ім'я. Якщо ви раптом помилилися, дитина вам тихенько підкаже.”

Це допоможе дітям не лише запам'ятати імена, але й перевірити свої знання та навчитись ввічливо виправляти одне одного.

3. Обговорення гри: Після завершення вправи вихователь може поставити дітям запитання для обговорення:

"Чиє ім'я тобі було найскладніше запам'ятати?"

"Чиє ім'я тобі найбільше подобається?"

"Тобі подобається власне ім'я?"

Це допоможе дітям подумати про свої відчуття і поділитися враженнями.

Поради для вихователя:

Слідкуйте за тим, щоб усі діти були залучені, особливо ті, які можуть бути сором'язливими.

Заохочуйте дітей бути ввічливими і з повагою звертатися до одне одного.

Під час обговорення уважно слухайте відповіді дітей, щоб розуміти їхні інтереси та особисті вподобання.

Гра "Прошепочи ім'я" сприятиме розвитку навичок спілкування, пам'яті, формуванню почуття групової згуртованості, а також допоможе вихователю встановити дружній контакт із дітьми.

"Побажання"

Мета: виховувати інтерес до партнера по спілкуванню.

Діти сідають в круг і, передаючи м'яч ("чарівну паличку" або ін.), висловлюють один одному побажання. Наприклад: "Бажаю тобі гарного настрою", "Завжди будь таким же сміливим (добрим, красивим.), як зараз" і так далі

Підготовка до гри: оберіть затишне місце, де всі діти зможуть сісти в коло. Це може бути килимок або зручний простір у класі.

Матеріали: Заздалегідь підготуйте предмет, який буде передаватися від одного до іншого, наприклад, м'ячик або "чарівну паличку". Він стане символом передачі побажання.

Налаштування атмосфери: Поясніть дітям, що сьогодні вони будуть чарівниками, які можуть робити інших щасливими за допомогою своїх добрих слів.

Хід гри:

1. Вступне слово вихователя:

Розкажіть дітям про важливість добрих побажань. Поясніть, що, висловлюючи побажання, ми можемо підтримати і підбадьорити інших.

Наголосіть, що головна мета гри – подарувати один одному радість.

2. Демонстрація прикладу:

Почніть першим, показавши приклад: тримаючи "чарівну паличку", скажіть побажання комусь із дітей. Наприклад: "Бажаю тобі завжди мати гарний настрій!"

Потім передайте "чарівну паличку" дитині та запропонуйте їй продовжити гру.

3. Інструкція для дітей:

Поясніть, що кожен повинен сказати коротке побажання наступному учаснику, яке буде добрим, приємним і щирим.

Заохочуйте дітей висловлювати побажання, які підкреслюють позитивні якості один одного. Наприклад: "Бажаю тобі бути сміливим" або "Хай у тебе буде багато друзів".

4. Основна частина гри:

Кожна дитина по черзі висловлює побажання і передає "чарівну паличку" іншому учаснику.

Слідкуйте, щоб кожна дитина отримала можливість висловити побажання та почути його на свою адресу.

Якщо дитина вагається, допоможіть їй придумати просте побажання або запропонуйте кілька варіантів.

5. Завершення гри:

Після того, як всі діти висловили побажання, підсумуйте гру. Подякуйте дітям за щирість і доброзичливість.

Запитайте, як їм сподобалася гра, чи було приємно отримувати побажання, та як вони почувалися, коли висловлювали побажання іншим.

Рекомендації:

Заохочуйте різноманітність побажань, щоб уникнути повторів та зробити гру цікавішою.

Підтримуйте позитивну атмосферу, підбадьоруйте тих, кому може бути складно висловити побажання.

Акцентуйте увагу на цінності доброти та важливості хороших відносин з однолітками.

Не примушуйте дітей, якщо хтось із них не хоче висловлювати побажання. Дайте можливість проявити себе в інший час.

Підсумок:

Гра "Побажання" сприяє розвитку комунікативних навичок, створює атмосферу довіри та поваги. Така активність допомагає дітям усвідомити силу добрих слів і важливість підтримки оточуючих.

"Компліменти"

Мета: розвивати вміння робити позитивні знаки уваги одноліткам.

Діти стають в круг. Педагог, віддаючи м'яч одному з дітей, говорить йому комплімент. Дитина повинна сказати "спасибі" і передати м'яч сусідові, вимовляючи при цьому ласкаві слова в його адресу. Той, хто прийняв м'яч, говорить "спасибі" і передає його наступній дитині. Діти, кажучи компліменти і слова вдячності, передають м'яч спочатку в одну, потім в інший бік.

Мета: Розвивати вміння дітей висловлювати позитивні знаки уваги своїм одноліткам, вчити їх робити компліменти та вдячно приймати їх.

Підготовка до гри: забезпечте комфортний простір, де діти можуть стати в коло.

Матеріали: підготуйте невеликий м'яч або інший предмет, який діти будуть передавати один одному.

Налаштування атмосфери: поясніть дітям, що вони будуть тренуватися робити компліменти та дякувати за них. Розкажіть, що компліменти допомагають нам робити приємність іншим та зміцнюють дружні стосунки.

Хід гри:

1. Вступне слово вихователя:

Розкажіть дітям, що компліменти – це добрі та щирі слова, які ми говоримо іншим, щоб підняти їм настрій та показати, що ми їх цінуємо.

Поясніть, що кожна людина має хороші риси, які варто відзначити, і сьогодні вони будуть практикуватися у тому, щоб бачити та підкреслювати ці позитивні якості.

2. Демонстрація прикладу:

Почніть першим: віддаючи м'яч одній із дітей, скажіть їй простий комплімент, наприклад: "У тебе чудова усмішка!" або "Ти дуже добрий друг!".

Попросіть дитину відповісти "спасибі" і передати м'яч сусідові, сказавши йому теплі слова.

3. Інструкція для дітей:

Поясніть, що кожен повинен сказати комплімент сусідові, прийняти подяку і передати м'яч далі по колу.

Наголосіть на важливості щирості – компліменти повинні бути справжніми, від серця.

4. Основна частина гри:

Діти по черзі передають м'яч по колу, говорячи компліменти один одному та дякуючи за них.

Слідкуйте, щоб усі отримали і висловили компліменти.

Після першого кола запропонуйте передавати м'яч у зворотному напрямку, щоб діти змогли зробити компліменти іншим сусідам.

5. Завершення гри:

Коли всі діти висловили компліменти, підсумуйте гру, наголосивши на важливості добрих слів у щоденному житті.

Запитайте, як вони почувалися, отримуючи компліменти, та як їм було, коли вони самі робили приємність іншим.

Рекомендації:

Заохочуйте оригінальність компліментів, допомагаючи дітям знаходити різні позитивні якості у своїх однолітків.

Допомагайте тим, хто вагається: якщо дитині складно придумати комплімент, запропонуйте кілька простих варіантів.

Залишайтеся позитивними та підтримуючими: якщо діти забувають подякувати, м'яко нагадуйте їм про це.

Звертайте увагу на вираз обличчя і тон голосу, пояснюючи, що щирість – найважливіша частина компліменту.

Підсумок:

Гра "Компліменти" допомагає дітям навчитися виражати свою доброзичливість, вчить цінувати інших та розвиває вміння висловлювати подяку. Такі вправи позитивно впливають на їхню самооцінку та зміцнюють відчуття єдності в колективі.

"Закінчи пропозицію"

Мета: учити дітей усвідомлювати свої прихильності, симпатії, інтереси, захоплення і розповідати про них.

Підготовка до гри: підготуйте зручний простір, де діти можуть вільно стояти в колі.

Матеріали: заздалегідь підготуйте м'яч, який буде передаватися як символ черги для відповіді.

Налаштування атмосфери: поясніть дітям, що гра допоможе їм дізнатися більше один про одного. Скажіть, що сьогодні кожен зможе поділитися своїми улюбленими речами.

Хід гри:

1. Вступне слово вихователя:

Розкажіть дітям, що в кожного є речі, які вони люблять, як-от улюблені іграшки, мультфільми чи пісні.

Поясніть, що в цій грі вони зможуть поділитися своїми симпатіями, захопленнями та інтересами з іншими дітьми.

2. Демонстрація прикладу:

Почніть першим: скажіть початок речення, наприклад, "Моя улюблена іграшка", а потім киньте м'яч одній із дітей. Дитина повинна закінчити речення, наприклад, "Моя улюблена іграшка – ведмедик", і повернути м'яч вам.

Покажіть, як важливо вислухати відповідь кожної дитини, посміхніться чи похваліть її за відповідь, аби діти відчули підтримку.

3. Інструкція для дітей:

Поясніть, що кожен по черзі буде отримувати м'яч і закінчувати речення. Коли м'яч повертається до вас, ви починаєте нове речення.

Заохочуйте дітей відповідати чесно та щиро. Наголосіть, що немає неправильних відповідей.

4. Основна частина гри:

Почніть з простих пропозицій, таких як "Моя улюблена іграшка", і поступово переходьте до складніших, як-от "Моє улюблене заняття".

Після того як дитина закінчила речення та повернула м'яч, похваліть її або скажіть щось схвальне, щоб підтримати інтерес до гри.

Використовуйте всі запропоновані теми, а також можете додати свої, наприклад: "Моя улюблена тварина", "Мій улюблений колір".

5. Завершення гри:

Після того як усі діти мали можливість висловитись, підсумуйте гру. Подякуйте кожному за щирість і підкресліть, як цікаво було дізнатися про їхні захоплення.

Запитайте, що нового вони дізналися про друзів, чи було їм цікаво, та чи хотіли б вони зіграти знову.

Рекомендації:

Підтримуйте всіх дітей, особливо тих, хто соромиться. За потреби допоможіть їм підібрати відповідь.

Різноманітність питань: чергуйте питання, щоб заохотити дітей розповідати про різні аспекти свого життя.

Акцентуйте на слуханні: нагадуйте дітям, що вони мають уважно слухати відповіді один одного. Це формує повагу до однолітків та вміння слухати.

Підсумок:

Гра "Закінчи пропозицію" допомагає дітям усвідомлювати та висловлювати свої уподобання, вчить їх прислухатися до себе та розуміти, що їхні захоплення та інтереси важливі. Гра також сприяє формуванню довірливих стосунків у колективі та розвиває навички самопрезентації та слухання.

***Ігри на розвиток уміння
входити в контакт, вести діалог***

"Розмова по телефону"

Мета: розвиток уміння вести діалог по телефону на відповідну тему.

Підготовка до гри: підготуйте затишне місце, де діти зможуть сісти в коло або стояти, щоб усі бачили один одного.

Матеріали: зробіть макет телефону (іграшковий телефон або навіть мобільний), який буде використовуватися для діалогів. За можливості, підготуйте два телефони, щоб діти могли вести "розмову" один з одним.

Налаштування атмосфери: Поясніть дітям, що сьогодні вони будуть вчитися вести телефонні розмови, як дорослі, і що кожен отримає можливість поговорити на обрану тему.

Хід гри:

1. Вступне слово вихователя:

Розкажіть дітям про основні правила телефонної розмови: вітатися, говорити чітко і ввічливо, слухати співрозмовника та не перебивати.

Поясніть, що у телефонній розмові не видно обличчя співрозмовника, тому важливо використовувати добрі та чіткі слова.

2. Демонстрація прикладу:

Спершу самі проведіть демонстрацію, взявши "телефон". Оберіть одну з тем (наприклад, "привітання з днем народження"), зверніться до уявного співрозмовника, привітайте його та побажайте чогось приємного.

Покажіть, як правильно завершити розмову, сказавши "До побачення" чи "На все добре".

3. Інструкція для дітей:

Виберіть одну дитину, передайте їй телефон і задайте тему (наприклад, "запросити у гості").

Дитина має розпочати розмову, привітатися та висловити запрошення, намагаючись дотримуватися ввічливого стилю розмови.

Після цього передайте телефон іншій дитині, яка відповість на запрошення, та спонукайте їх продовжувати розмову відповідно до обраної теми.

4. Основна частина гри:

Почергово надавайте дітям можливість "зателефонувати" один одному на запропоновані теми, наприклад:

Привітати з днем народження.

Запросити в гості.

Домовитися про спільне заняття.

Спитати про самопочуття.

Під час розмови підтримуйте дітей, допомагаючи, якщо вони не можуть підібрати слова чи забувають про правила етикету.

Запропонуйте їм робити паузи, слухати відповіді співрозмовника, задавати уточнювальні запитання.

5. Завершення гри:

Після кількох діалогів підсумуйте гру. Подякуйте дітям за участь і похваліть за старання.

Обговоріть, як вони себе почували під час гри, чи було легко вести розмову і чи вдалося їм дотримуватися ввічливих формул.

Рекомендації:

Підтримуйте дитину, яка не може підібрати слова: підказуйте ввічливі фрази або питання.

Варіюйте теми розмов, щоб дітям було цікаво. Почніть з простих тем, поступово переходячи до складніших.

Звертайте увагу на інтонацію та манеру мовлення: нагадуйте дітям, що важливо говорити спокійно, ввічливо та доброзичливо.

Заохочуйте дітей не поспішати, приділяючи увагу як власним словам, так і словам співрозмовника.

Підсумок:

Гра "Розмова по телефону" допомагає дітям освоїти правила телефонного етикету, розвиває вміння слухати і відповідати на запитання, а також сприяє розвитку комунікативних навичок. Вона формує впевненість у спілкуванні та розвиває культуру мовлення.

"Про що запитати при зустрічі"

Мета: учити дітей вступати в контакт.

Підготовка до гри: підготуйте простір, де діти зможуть сісти в коло.

Матеріали: підготуйте предмет, який буде символізувати чергу для запитання, наприклад, м'ячик або красиву паличку.

Налаштування атмосфери: Поясніть дітям, що вони будуть вчитися питати один одного про справи, як це роблять дорослі при зустрічі. Це допоможе їм ставати більш відкритими та дружніми.

Хід гри:

1. Вступне слово вихователя:

Поясніть дітям, що коли ми зустрічаємо когось знайомого, важливо не тільки привітатися, але й проявити інтерес до його справ. Ми можемо запитати, як у нього справи, що нового або чим він займався.

Поясніть, що такі питання допомагають краще пізнати людину та показують, що нам небайдужі її справи.

2. Демонстрація прикладу:

Покажіть, як це робиться, використовуючи предмет (наприклад, паличку). Почніть з питання, наприклад: "Як справи?" і передайте естафету одній з дітей.

Дитина відповідає, наприклад: "Усе добре", а потім сама придумує інше питання для сусіда і передає йому естафету.

3. Інструкція для дітей:

Поясніть, що кожен по черзі отримуватиме предмет, і його завдання – задати сусідові питання, яке можна поставити знайомому при зустрічі.

Наголосіть, що питання повинні бути різними: однакові не можна повторювати.

Заохочуйте дітей відповідати коротко, але ввічливо і доброзичливо, а також подумати, як би вони відповіли в реальному житті.

4. Основна частина гри:

Діти по черзі передають естафету, задаючи питання сусідові, який відповідає і придумує своє питання для наступного учасника.

Підтримуйте процес, заохочуючи дітей придумувати різні питання, наприклад: "Як настроїй?", "Чим займався?", "Що цікавого сталося?".

Якщо дитина не може придумати питання, допоможіть їй, запропонувавши кілька прикладів.

5. Завершення гри:

Після того як всі діти поставили та відповіли на питання, підсумуйте гру. Похваліть дітей за активність і креативність.

Запитайте, як їм було, чи дізналися вони щось нове про своїх друзів, та чи сподобалося їм вітатися і питати про справи один одного.

Рекомендації:

Допомагайте дітям, які вагаються або не можуть придумати питання: підкажуйте або задайте прості приклади, які можуть бути використані в житті.

Заохочуйте ввічливість і уважність: зверніть увагу, що відповідати потрібно доброзичливо і щиро.

Варіюйте питання, щоб вони не повторювалися. Якщо діти випадково ставлять однакові питання, підкажіть новий варіант.

Нагадуйте про важливість слухання: діти мають уважно слухати відповіді інших, що сприяє розвитку навичок слухання та поваги.

Підсумок:

Гра "Про що запитати при зустрічі" допомагає дітям формувати навички вітання та вступу в діалог, розвиває навички уважного слухання та

формулювання простих запитань. Це важлива соціальна навичка, яка сприяє розвитку впевненості у спілкуванні та вмінню встановлювати дружні контакти з однолітками.

"Питання - відповідь"

Мета: розвивати у дітей уміння відповідати на питання партнера.

Підготовка до гри: виберіть безпечне місце з достатньо вільного простору для гри (групова кімната або спортивний зал); перед початком гри чітко поясніть дітям порядок дій, мету гри та правила (наприклад, відповідати одразу після отримання м'яча, уважно слухати партнера тощо).

Матеріали: Підготуйте легкий м'яч (можна використовувати м'який або гумовий м'яч, щоб уникнути травм).

Хід гри:

1. Початок:

Вихователь пропонує дітям стати в коло.

Дитина, яка тримає м'яч, має поставити запитання комусь із кола, називаючи ім'я цієї дитини.

2. Зразок:

Щоб полегшити старт, вихователь сам демонструє приклад: кидає м'яч одній дитині та ставить запитання (наприклад, "Який твій улюблений колір?"). Після відповіді дитина перекидає м'яч далі з новим запитанням.

3. Розвиток гри:

Кожен учасник, отримавши м'яч, повинен:

1. Відповісти на поставлене запитання.

2. Кинути м'яч наступному учаснику, назвати його ім'я та поставити нове запитання.

Варіанти запитань:

Запитання повинні бути простими, зрозумілими та відповідати віковим особливостям дітей:

Що ти любиш їсти?

Який твій улюблений мультфільм?

Що тобі подобається робити вранці?

Яка улюблена іграшка?

Правила для учасників:

1. Слухати уважно, щоб правильно відповісти на запитання.
2. Не перебивати того, хто говорить.
3. Ставити запитання коротко й чітко.
4. Грати доброзичливо, не сваритися й не критикувати відповіді інших.

Роль вихователя:

1. Спостерігач: Слідкуйте за порядком у грі, щоб діти дотримувалися правил.

2. Підказувач: Допмагайте дітям, якщо їм важко сформулювати запитання або відповідь.

3. Мотиватор: Заохочуйте дітей бути активними, хвалите за вдалі запитання чи відповіді.

Закінчення гри:

Завершіть гру, коли всі учасники візьмуть участь хоча б один раз.

Підбийте підсумки: похваліть дітей за активність, наголосіть на важливості уважного слухання та комунікації.

Поради:

1. Якщо діти соромляться, використовуйте заздалегідь підготовлені картки із запитаннями.

2. Поступово ускладнюйте запитання для розвитку мислення (наприклад, запитання "чому?", "як?" або "що буде, якщо...").

3. Для різноманітності змінюйте форму гри (наприклад, об'єднання в пари чи маленькі групи).

Гра "Питання – відповідь" сприяє не лише розвитку мовлення, але й соціальній адаптації дітей, допомагаючи їм краще розуміти один одного.

«Кумедні привітання»

Мета: познайомити дітей одне з одним, сприяти зниженню психологічного напруження, покращити настрій дітей.

Підготовка до гри: забезпечте достатній простір для гри, щоб діти могли вільно рухатися й взаємодіяти у парах; перед початком гри поясніть дітям правила і покажіть кілька прикладів кумедних привітань, щоб вони зрозуміли завдання; слідкуйте, щоб усі діти були в хорошому настрої та готові до гри.

Хід гри:

1. Формування пар:

Вихователь об'єднує дітей у пари. Для цього можна використати цікаві методи, наприклад:

Діти вибирають собі партнера, торкаючись долоньками.

Вихователь роздає різнокольорові картки, а діти знаходять пару за кольором.

2. Інструкція:

Вихователь пояснює дітям, що вони будуть вітатися з партнером по-особливому:

Торкаючись носиками.

Легенько притуляючись спинками.

Ляскаючи долоньями або мізинцями.

Кланяючись одне одному.

Ступаючи стопами одне до одного.

3. Демонстрація:

Вихователь демонструє кілька кумедних способів привітання з дитиною-добровольцем або іншим дорослим.

Пояснює, що важливо бути акуратним і доброзичливим.

4. Основна частина:

Діти виконують привітання у своїх парах.

Вихователь може давати завдання, змінюючи способи привітання (наприклад: "А тепер привітайтеся колінками", "Привітайтеся вухками").

Через певний час (2-3 хвилини) вихователь пропонує дітям знайти нову пару і повторити гру.

5. Варіативність:

Для більшого задоволення можна додати музику, яка створить веселий настрій.

Дітям можна запропонувати придумати власний спосіб привітання і показати його групі.

Правила гри:

1. Вітатися з партнером потрібно обережно, щоб нікого не образити чи не штовхнути.

2. Усміхатися та бути доброзичливими під час гри.

3. Виконувати завдання чітко, слухати вказівки вихователя.

Роль вихователя:

1. Організатор: Слідкуйте за тим, щоб усі діти були задіяні у грі, не залишалися осторонь і мали змогу взаємодіяти з різними партнерами.

2. Підказувач: Допмагайте дітям, якщо вони соромляться або не знають, як виконати завдання.

3. Заохочувач: Хваліть дітей за їхню активність, креативність і взаємодію.

Закінчення гри:

Вихователь пропонує дітям завершити гру спільним привітанням (наприклад, усі разом плескають у долоні чи обмінюються усмішками).

Запитайте дітей, який спосіб привітання їм сподобався найбільше, щоб закріпити позитивні емоції.

Поради:

1. Якщо діти соромляться, почніть із простих привітань (наприклад, рукостискання чи кивання головою).

2. Гру можна адаптувати, додавши сюжет (наприклад, діти – казкові персонажі, які вітаються своїм "чарівним" способом).

3. Використовуйте цю гру на початку занять або дня, щоб створити позитивний настрій і налаштувати дітей на співпрацю.

Гра "Кумедні привітання" сприяє створенню дружньої атмосфери у групі, допомагає дітям краще пізнати одне одного та заряджає позитивом.

«Кольорове ім'я»

Мета: познайомити дітей одне з одним.

Підготовка до гри: організуйте простір для гри, щоб усі могли стати у коло; подбайте, щоб діти були в гарному настрої, і створіть дружню атмосферу.

Підготовка вихователя: продумайте кілька прикладів імен із відповідними кольорами, щоб за потреби допомагати дітям.

Хід гри:

1. Початок:

Діти разом із вихователем стають у коло.

Вихователь пояснює мету гри: "Сьогодні ми будемо знайомитися і дізнаватися щось цікаве одне про одного. Кожен скаже своє ім'я і назве колір, який, на його думку, найкраще відповідає цьому імені".

Вихователь підкреслює, що правильних чи неправильних відповідей немає – кожен обирає колір за своїм бажанням.

2. Демонстрація:

Вихователь починає гру, називаючи своє ім'я та колір, щоб показати дітям, як це зробити:

Наприклад: "Мене звати Олена, і я схожа на блакитний колір, бо він спокійний, як і я".

3. Основна частина:

Діти по черзі називають своє ім'я і колір, який їм подобається чи асоціюється з їхнім іменем.

Якщо дитина соромиться або не може придумати колір, вихователь може допомогти, запитуючи:

"Який твій улюблений колір?"

"Можливо, твій колір – зелений, як весна?"

4. Варіативність:

Якщо в групі є активні діти, запропонуйте їм пояснити, чому вони вибрали саме цей колір.

Можна використовувати кольорові картки, щоб діти вибрали колір візуально, якщо їм важко висловити це словами.

Правила гри:

1. Слухати кожного учасника уважно і не перебивати.
2. Поважати вибір інших дітей, не критикувати їхні асоціації.
3. Брати участь активно, але без примусу – сором'язливим дітям можна запропонувати простіший варіант відповіді.

Роль вихователя:

1. Організатор: Забезпечуйте комфортне середовище, де кожна дитина може висловитися.
2. Підказувач: Допмагайте дітям формулювати відповіді, якщо вони вагаються.
3. Заохочувач: Хваліть дітей за їхній вибір і творчий підхід.
4. Об'єднувач: Звертайте увагу на спільні кольори чи асоціації, щоб створити відчуття єдності у групі.

Закінчення гри:

Завершіть гру, подякувавши дітям за їхні відповіді:

"Мені було дуже цікаво дізнатися, що вас звати по-різному і ви такі різнокольорові!"

Запитайте, який колір чи асоціація сподобалася їм найбільше, щоб закріпити позитивні емоції.

Поради:

1. Для кращого візуального сприйняття можна використовувати кольорові малюнки, фломастери чи картки, щоб діти асоціювали свої імена з конкретним відтінком.
2. Якщо діти виявляють бажання, можна скласти спільний "кольоровий портрет групи", де кожен намалює свій колір.

3. Використовуйте гру на початку занять або знайомств, щоб створити позитивний настрій у групі.

Гра "Кольорове ім'я" допомагає дітям відчутти себе особливими і краще зрозуміти одне одного, створюючи основу для дружньої взаємодії.

Ігри на розвиток навичок невербального спілкування

"Як говорять частини тіла"

Мета: учити невербальним способам спілкування.

Підготовка до гри: виберіть вільне місце для активних рухів дітей, де всі учасники можуть бачити одне одного; поясніть дітям мету гри, наголосивши на важливості невербального спілкування в повсякденному житті; покажіть кілька прикладів жестів, щоб діти зрозуміли завдання.

Хід гри:

1. Вступна частина:

Вихователь починає з розмови про те, що ми можемо висловлювати свої думки та почуття не лише словами, але й рухами тіла. Наприклад: "Чи можна сказати 'Привіт!' рукою? А як сказати 'Ні' головою?"

2. Основна частина:

1. Інструкція:

Вихователь по черзі пропонує одному з дітей виконати завдання за допомогою частин тіла (наприклад, "Покажи, як плечі говорять 'Я не знаю'").

Інші діти уважно спостерігають і намагаються відгадати, що означає рух.

2. Приклади завдань:

Як говорять плечі: "Я не знаю" (знизування плечима).

Як говорить палець: "Йди сюди" (рух пальця у жесті запрошення).

Як ноги показують каприз: "Я хочу! Дай мені!" (тупотіння ногами).

Як говорить голова: "Так" (кивання) і "Ні" (заперечливе хитання).

Як говорить рука:

"Сідай!" (рух рукою вниз).

"Обернися!" (рух рукою, показуючи обертання).

"До побачення!" (махання рукою).

3. Розгадування:

Після демонстрації жесту, діти по черзі висловлюють свої здогадки. Вихователь заохочує до активності, ставлячи уточнюючі запитання: "Що означає цей рух? Де ми таке можемо побачити?"

4. Ротація:

Завдання виконує кожна дитина по черзі, щоб усі могли взяти участь як у показі, так і у відгадуванні.

Заключна частина:

Вихователь підбиває підсумки, хвалить дітей за активність і творчий підхід.

Задає запитання для рефлексії:

"Що було найцікавішим?"

"Які жести вам сподобалося виконувати?"

"Як ми можемо використовувати ці рухи у житті?"

Правила гри:

1. Виконуйте завдання чітко і уважно, не додаючи слів чи звуків.
2. Спостерігайте за рухами інших і намагайтеся правильно їх інтерпретувати.
3. Поважайте черговість та ідеї інших учасників.

Роль вихователя:

1. Мотиватор: Заохочуйте дітей до активності, хвалячи їх за зусилля навіть тоді, коли жест виконаний неідеально.
2. Посередник: Допмагайте дітям, якщо вони не можуть вигадати жест або правильно виконати завдання.
3. Фасилітатор: Слідкуйте за динамікою гри, забезпечуючи, щоб усі діти були задіяні та отримали позитивний досвід.

Варіативність гри:

1. Сюжетність: Додайте до гри казковий контекст (наприклад, "Уявіть, що ви маленькі ельфи, які говорять без слів").

2. Групова робота: Замість індивідуальних завдань розділіть дітей на пари, де одна дитина показує, а інша відгадує.

3. Творчість: Запропонуйте дітям придумати свої жести для спілкування й показати їх групі.

Результати гри:

Діти навчаться уважно спостерігати та розпізнавати невербальні сигнали.

Учасники розвинули свою уяву та виразність рухів.

У групі покращиться емоційний контакт і взаєморозуміння.

Гра "Як говорять частини тіла" допоможе дітям усвідомити значення мови тіла у спілкуванні, зробить навчання цікавим і емоційно насиченим.

"Зоопарк"

Мета: розвивати невербальні способи спілкування.

Підготовка до гри: забезпечте достатній простір для активного руху, щоб кожна дитина мала місце для виконання рухів; поясніть дітям, що вони будуть зображувати тварин, птахів або риб за допомогою рухів, звуків і поведінки; продумайте кілька демонстраційних прикладів, щоб допомогти дітям, які можуть сумніватися у своїх силах.

Хід гри:

1. Вступна частина:

Зберіть дітей у коло й запитайте: "Які тварини, птахи чи риби вам подобаються? Як вони рухаються, звучать чи поведяться?"

Розкажіть дітям, що сьогодні вони стануть частиною великого "зоопарку" і зможуть спробувати стати обраною твариною.

Поясніть, що важливо не говорити словами, а лише показувати характерні рухи, звички чи звуки тварини.

2. Основна частина:

1. Обрання образу:

Вихователь дає дітям 2–3 хвилини на те, щоб подумати, ким вони хочуть бути (тварина, птах, риба).

Якщо дитина не може визначитися, вихователь може допомогти, запропонувавши кілька варіантів.

2. Демонстрація:

Кожна дитина по черзі виходить у центр кола й показує обрану тварину через рухи, міміку, звички чи звуки.

Інші діти спостерігають і намагаються вгадати, хто це.

3. Відгадування:

Після виконання діти висловлюють свої здогадки.

Якщо вони не можуть вгадати, дитина може дати додаткові підказки через рухи або звуки.

4. Ротація:

Гра триває доти, доки всі діти не спробують показати свою тварину.

Заклучна частина:

Після завершення гри запитайте дітей:

"Що вам сподобалося найбільше?"

"Чию тварину було найважче чи найлегше відгадати?"

"Кого з тварин ви хотіли б побачити у справжньому зоопарку?"

Підкресліть, як важливо спостерігати за поведінкою інших і як багато можна сказати без слів.

Правила гри:

1. Показувати тварину потрібно лише за допомогою рухів, звуків або міміки, без слів.

2. Уважно спостерігати за іншими та брати активну участь у відгадуванні.

3. Поважати вибір і старання кожного учасника, не сміятися чи висміювати інших.

Роль вихователя:

1. Організатор: Допомагайте дітям увійти в образ і налаштуватися на гру.

2. Підтримка: Заохочуйте сором'язливих дітей брати участь, підказуйте їм або допомагайте виконати роль.

3. Мотиватор: Хваліть дітей за їхні творчі ідеї та спостережливість.

Варіативність гри:

1. Зміна форматів:

Розділіть дітей на команди, де одна команда показує, а інша вгадує.

Додайте тематичні обмеження (наприклад, тільки "мешканці лісу" чи "морські тварини").

2. Розширення завдань:

Замість демонстрації тварини запропонуйте створити маленьку сценку із її поведінки (наприклад, як птах будує гніздо).

3. Інтеграція в тему:

Гру можна використовувати в рамках екологічного заняття, розповідаючи дітям про середовище проживання тварин, їхні звички чи способи захисту.

Результати гри:

Діти покращують свої навички невербального спілкування.

Розвивають уяву, акторські здібності та вміння спостерігати за деталями.

Вчаться співпрацювати в колективі, розуміти емоції та прояви поведінки інших.

Гра "Зоопарк" сприяє не лише розвитку невербальних способів спілкування, але й дарує дітям позитивні емоції та нові знання про світ тварин.

"Зроби подарунок"

Мета: знайомити дітей з невербальними способами спілкування.

Педагог зображує різні предмети за допомогою жестів і виразних рухів. Той, що відгадав отримує цей предмет "в подарунок". Потім ведучий пропонує дітям зробити подарунок один для одного.

Методичні рекомендації для вихователя щодо проведення гри "Зроби подарунок"

Підготовка до гри: забезпечте достатньо місця, щоб кожна дитина могла вільно рухатися та брати участь у грі; поясніть дітям, що вони будуть спілкуватися жестами й рухами, щоб створити "подарунки"; продумайте кілька

прикладів предметів, які легко зобразити (м'яч, квітка, парасолька, книжка), щоб показати дітям, як це робити.

Хід гри:

1. Вступна частина:

Почніть із запитання:

"Як ми можемо подарувати щось без слів?"

"Які подарунки ви любите отримувати?"

Розкажіть дітям, що за допомогою рухів можна не лише показати предмет, але й створити позитивні емоції.

Поясніть правила: ви зображатимете "подарунок", а діти відгадуватимуть, що це.

2. Основна частина:

1. Демонстрація ведучим (вихователем):

Вихователь жестами та мімікою показує "подарунок" (наприклад, квітку – як її зрізають, нюхають і дарують).

Діти вгадують, що це за предмет. Той, хто вгадав, отримує цей подарунок "уявно".

2. Перехід до дітей:

Після кількох раундів вихователь пропонує дітям створити свої "подарунки" для однолітків.

Кожна дитина по черзі показує подарунок, використовуючи рухи та міміку, а інші намагаються вгадати.

Подарунок дарується тому, хто правильно його назвав.

3. Ротація:

Продовжуйте гру доти, доки всі діти не зможуть зробити хоча б один подарунок.

Заключна частина:

Завершіть гру обговоренням:

"Який подарунок вам сподобався найбільше?"

"Як ви відчували себе, коли дарували чи отримували подарунки?"

Підкресліть важливість уваги та доброзичливості до інших.

Правила гри:

1. Використовувати тільки жести, міміку та рухи для створення подарунка.
2. Уважно спостерігати за показом інших дітей і намагатися вгадати подарунок.
3. Поважати вибір і зусилля кожного учасника.

Роль вихователя:

1. Організатор: Допмагайте дітям зрозуміти завдання та налаштуватися на гру.
2. Підтримка: Якщо дитина соромиться або не знає, як зобразити подарунок, підказуйте й мотивуйте.
3. Мотиватор: Хваліть за творчість і доброзичливість кожного учасника.

Варіативність гри:

1. Тематика подарунків:
Визначте тему, наприклад, "іграшки", "святкові подарунки" чи "природні об'єкти".
2. Групова робота:
Поділіть дітей на пари або малі групи, щоб вони разом створювали "подарунки".
3. Додаткові завдання:
Після вгадування діти можуть придумати, як використовувати подарунок у грі або вигадати невелику історію про нього.

Результати гри:

- Діти розвинули невербальні способи комунікації.
- Покращать свої акторські здібності та уяву.
- Навчаться проявляти увагу, дарувати позитивні емоції та взаємодіяти з однолітками.

Гра "Зроби подарунок" не лише розважає, а й формує навички емпатії, комунікації та взаємної поваги.

"День настає, усе оживає."

Мета: розвивати у дітей виразність поз, учити бути уважними.

Підготовка до гри: забезпечте безпечне й достатньо просторе місце, щоб діти могли вільно рухатися; поясніть дітям, що гра буде складатися з активного руху та моментів зупинки, коли потрібно застигнути у позі, яку вони самі вигадують; покажіть дітям кілька прикладів химерних поз і поясніть, як можна "оживити" позу за допомогою рухів або короткої історії.

Хід гри:

1. Вступна частина:

Почніть із запитання:

"Що відбувається, коли прокидається природа чи місто?"

"Як можна показати рухи людей, тварин чи предметів?"

Розкажіть дітям правила гри:

Коли ведучий каже першу частину зачину ("День настає, усе оживає"), всі починають рухатися кімнатою в довільному темпі.

Коли ведучий каже другу частину ("А тепер усе завмирає!"), усі повинні миттєво зупинитися й застигнути в химерній позі.

2. Основна частина:

1. Перша фаза – рух:

Ведучий вимовляє першу частину зачину ("День настає, усе оживає").

Діти рухаються кімнатою, імітуючи різні дії (наприклад, як ідуть, літають, скачуть або крутяться).

2. Друга фаза – завмирання:

Ведучий вимовляє другу частину зачину ("А тепер усе завмирає!").

Усі учасники завмирають у вигаданій позі, не рухаючись.

3. "Оживлення" поз:

Ведучий обирає кількох дітей, які по черзі "оживають" і придумують пояснення своїй позі.

Наприклад, дитина застигла, ніби махає рукою, і каже: "Я махаю друзям, щоб покликати їх гратися".

4. Повторення гри:

Після того як кілька дітей "оживили" свої пози, гра починається знову.

Черговість вибору учасників ведучим має змінюватися, щоб кожна дитина мала можливість "ожити".

Заключна частина:

Обговоріть із дітьми:

"Що було найцікавішим?"

"Чию позу було найскладніше чи найцікавіше пояснити?"

Підкресліть, як важливо проявляти уяву, увагу та сміливість, щоб показати себе.

Правила гри:

1. Завмирати потрібно миттєво після слів ведучого.
2. Під час "завмирання" не можна рухатися чи змінювати позу.
3. Під час пояснення своєї пози не перебивати однолітків.

Роль вихователя:

1. Ведучий: Визначати темп гри та задавати настрій за допомогою інтонацій і темпу промовляння зачину.
2. Мотиватор: Заохочувати сором'язливих дітей, хвалити за цікаві пози та ідеї.
3. Організатор: Стежити за дотриманням правил гри, забезпечувати безпечний простір.

Варіативність гри:

1. Тематичні завдання:

Додайте тему для рухів або поз (наприклад, "тварини", "транспорт", "казкові герої").

2. Музичний супровід:

Використовуйте музику для створення настрою (рухатися під музику, завмирати, коли вона припиняється).

3. Групові пози:

Об'єднайте дітей у пари чи трійки, щоб вони створювали спільні "завмерлі" сцени.

Результати гри:

Розвивається увага, швидкість реакції та вміння концентруватися.

Формуються акторські навички та увага.

Покращується емоційний стан дітей, створюється атмосфера гри та взаємодії.

Гра "День настає, усе оживає" допомагає дітям розкритися, вдосконалити координацію рухів та виразність, а також дарує радість від творчої взаємодії.

"Вітаємося без слів"

Мета: розвивати вміння використовувати жест, позу в спілкуванні.

Підготовка до гри: забезпечте місце, де діти зможуть розташуватися в парах для розробки свого вітання, а потім стати в коло для демонстрації; розкажіть дітям про важливість невербального спілкування та як воно допомагає передавати емоції без слів; розкажіть кілька простих прикладів способів вітання (наприклад, махати рукою, доторкнутися долонями, кивнути головою).

Хід гри:

1. Вступна частина:

Почніть із запитання:

"Як можна привітатися, не використовуючи слова?"

"Які жести передають привітання?"

Поясніть правила гри: кожна пара придумає власний спосіб привітання, який зможе виразити без слів, і продемонструє його іншим.

2. Основна частина:

1. Розбиття на пари:

Об'єднайте дітей у пари (за бажанням або випадково).

Дайте кожній парі 2–3 хвилини, щоб придумати свій унікальний спосіб вітання.

2. Демонстрація вітань:

Після підготовки всі діти стають у коло.

Пари по черзі демонструють свій спосіб вітання. Вітання повторюється кілька разів, щоб усі могли його побачити.

3. Взаємне повторення:

Після кожної демонстрації всі діти пробують повторити показане привітання, щоб відчувати, як воно виглядає та виконується.

4. Ускладнення (за бажанням):

Після того як усі привітання показані, діти можуть обрати одне або кілька вітань для використання в парах чи групах у майбутніх іграх.

Заклучна частина:

Запитайте дітей:

"Яке привітання вам сподобалося найбільше?"

"Що було найцікавішим у цій грі?"

"Чи було легко придумати своє привітання?"

Обговоріть важливість доброзичливого настрою під час спілкування і як невербальні жести можуть допомогти.

Правила гри:

1. Привітання має бути виконане без слів, використовуючи лише жести та рухи.

2. Пари мають працювати разом, домовляючись про свій спосіб привітання.

3. Під час демонстрації вітань інші діти уважно спостерігають і не перебивають.

Роль вихователя:

1. Організатор: Допмагайте об'єднувати дітей у пари, стежте за дотриманням правил і порядку демонстрації.

2. Підказувач: Якщо дітям складно придумати привітання, запропонуйте ідеї або покажіть приклади.

3. Мотиватор: Підтримуйте доброзичливу атмосферу та хваліть усіх учасників за креативність.

Варіативність гри:

1. Тематичні привітання:

Задайте тему для вітань, наприклад, "вітання тварин", "святкові привітання" або "з майбутнього".

2. Групові привітання:

Об'єднайте дітей у трійки або маленькі групи для створення більш складних вітань.

3. Музичний супровід:

Використовуйте музику: пари вигадують вітання, рухаючись під музику, а потім демонструють.

4. Гра на пам'ять:

Після демонстрації всієї серії вітань діти мають запам'ятати та повторити привітання інших пар.

Результати гри:

Діти навчаться краще висловлювати свої думки й емоції за допомогою невербальних засобів.

Покращаться їхні комунікативні навички, взаєморозуміння та креативність.

З'явиться досвід створення позитивної атмосфери через невербальне спілкування.

Гра "Вітаємося без слів" сприяє формуванню довіри та доброзичливості в групі, розвиває уяву й уміння працювати разом.

«Пари в зоопарку»

Мета: розвивати навички невербального спілкування, покращити емоційний настрій, сприяти згуртованості групи.

Матеріал: таблички з назвами тварин або їх зображеннями (для маленьких дітей).

Підготовка до гри: підготуйте парні таблички з назвами або зображеннями тварин, відповідно до кількості дітей у групі; забезпечте вільне місце, де діти зможуть вільно рухатися; розкажіть дітям правила гри:

На спині кожного буде табличка із зображенням чи назвою тварини. Їхнє завдання – знайти свою "пару", взаємодіючи лише жестами, мімікою та рухами. Говорити під час гри заборонено.

Хід гри:

1. Початок:

Вихователь прикріплює кожній дитині табличку із зображенням чи назвою тварини так, щоб вона не бачила, яка це тварина.

Поясніть дітям, що вони мають шукати пару з такою ж тваринкою, але не можуть говорити.

2. Основна частина:

1. Рух у просторі:

Діти починають рухатися кімнатою, використовуючи жести, міміку чи рухи, щоб пояснити іншим, яку тварину вони зображають.

Взаємодіючи з іншими гравцями, діти намагаються зрозуміти, хто з них є їхньою "парою".

2. Пошук пари:

Використовуйте невербальні умовні знаки:

"Так" – кивок головою.

"Ні" – заперечне похитування головою.

Як тільки діти знаходять свої пари, вони зупиняються й чекають, поки інші завершать пошук.

3. Завершення гри:

Після того як усі пари знайдені, діти сідають у коло.

Вихователь пропонує кожній парі показати, як вони взаємодіяли й зрозуміли одне одного.

Заключна частина:

Обговоріть із дітьми:

"Що було найцікавішим у грі?"

"Чи легко було знайти свою пару без слів?"

"Які жести чи рухи вам допомогли найбільше?"

Підкресліть, як важливо вміти спілкуватися невербально, і як це може допомогти в різних ситуаціях.

Правила гри:

1. Говорити заборонено.
2. Взаємодіяти можна лише за допомогою жестів, міміки, поз і умовних знаків.
3. Не можна підглядати свою табличку.

Роль вихователя:

1. Модератор: Стежте за тим, щоб діти дотримувалися правил гри й діяли без слів.
2. Підказувач: Якщо хтось із дітей зазнає труднощів, допоможіть їм використати більш зрозумілі жести.
3. Спостерігач: Хваліть дітей за оригінальність і креативність у використанні невербальних засобів.

Варіативність гри:

1. Тематичні тварини:
Використовуйте тематичні набори тварин, наприклад: "тварини з лісу", "морські мешканці", "тварини ферми".
2. Звуковий супровід:
Ускладніть гру: дозволяйте дітям імітувати звуки, характерні для тварин, разом із жестами.
3. Груповий пошук:
Додайте таблички з назвами чи зображеннями родин тварин (наприклад, "слон і слоненя"). Діти мають знайти не пару, а створити "родину".

Результати гри:

- Діти розвивають креативність і впевненість у собі.
- Формуються навички невербального спілкування та спостережливості.
- Підвищується емоційний настрій та згуртованість групи.
- Гра "Пари в зоопарку" сприяє створенню веселого й доброзичливого середовища, де кожна дитина може проявити себе через невербальну взаємодію.

Ігри на розвиток навичок взаємодії в групі

"Робот"

Мета: об'єднання групи, виховання здатності до узгодженої взаємодії.

Підготовка до гри: оберіть безпечне, добре освітлене місце з достатньо вільного простору.

Матеріали: один або декілька невеликих предметів (іграшка, м'ячик тощо); маркери простору, якщо потрібно позначити межі гри.

Інструкція для проведення гри

1. Пояснення правил:

Винахідник дає голосові команди (наприклад: "Прямо", "Вліво", "Вправо", "Стоп").

Робот слухає та виконує інструкції без зайвих рухів або питань.

Завдання пари – знайти захований предмет, який вихователь попередньо заховав у визначеному просторі.

Після виконання завдання ролі у парі змінюються.

2. Обговорення команд:

Ознайомте дітей із базовими командами. За потреби спершу потренуйтеся.

Наголосіть на чіткості й послідовності інструкцій.

Хід гри:

Заховайте предмет перед початком раунду.

Кожна пара по черзі виконує завдання. Решта дітей можуть спостерігати або виконувати додаткові вправи.

Допомагайте парам у разі потреби, але намагайтеся мінімізувати втручання.

4. Рефлексія:

Після завершення гри обговоріть із дітьми:

Що було легко, а що складно?

Як винахідник і робот взаємодіяли?

Що можна покращити під час наступної гри?

Варіанти ускладнення гри

1. Обмеження часу: Додайте обмеження на пошук предмета.
2. Уточнені команди: Винахідник може давати детальніші інструкції (наприклад: "Зроби два кроки вперед").
3. Перешкоди: Створіть умовні перешкоди (стілці, кубики), які роботу потрібно обходити за командою.
4. Колективна гра: Об'єднайте дітей у великі групи, де один винахідник керує кількома роботами.

Рекомендації для вихователя

Спостерігайте за процесом, заохочуйте позитивну взаємодію між дітьми.

Надавайте зворотний зв'язок парам, які завершили завдання.

Дбайте про безпеку дітей під час руху.

Під час обговорення акцентуйте увагу на командній роботі та взаємопідтримці.

Гра "Робот" не лише допомагає згуртувати групу, а й сприяє розвитку навичок комунікації, логічного мислення та взаємодії в команді.

"Руки - ноги"

Мета: учити дітей чітко підкорятися нескладній команді; учити утримувати увагу на власній роботі, борючись з прагненням повторити рухи сусідів.

Підготовка до гри:

1. Приміщення: оберіть просторе, безпечне місце для гри, щоб діти могли вільно рухатися; розмістіть дітей у ряд або коло з достатньою відстанню між ними, щоб вони не заважали одне одному.

2. Вступна бесіда: поясніть правила гри зрозуміло та коротко. Продемонструйте приклади реакції на команди (бавовна).

Правила гри

1. Команди вихователя:

Одна бавовна - підняти руки вгору або опустити їх (залежно від вихідного положення).

Дві бавовни - встати або сісти (залежно від того, чи стоїть дитина, чи сидить).

2. Умови виконання:

Діти повинні реагувати виключно на команди педагога, ігноруючи рухи інших дітей.

Виконувати команди потрібно чітко й без помилок.

3. Завдання вихователя:

Варіювати темп гри: починати з повільного і поступово прискорювати ритм.

Змінювати послідовність бавовн, щоб ускладнити завдання.

Спостерігати за виконанням, допомагати дітям, які допускають помилки.

Хід гри

1. Розминка:

Проведіть кілька пробних раундів із повільними командами, щоб усі діти зрозуміли правила.

2. Основна частина

Почніть гру з помірним темпом.

Постійно варіюйте послідовність і швидкість бавовн, поступово ускладнюючи завдання.

Стежте, щоб діти уважно виконували завдання, не повторюючи рухів за сусідами.

3. Заключна частина:

Після кількох раундів зробіть коротку паузу для відпочинку.

Проведіть гру ще раз, додаючи нові виклики (наприклад, ускладнити команди: три бавовни – присісти тощо).

Рефлексія

Після завершення гри обговоріть із дітьми:

Як їм вдалося зосередитися на власних діях?

Що допомагало або заважало правильно виконувати команди?

Як вони боролися зі спокусою повторювати за сусідами?

Рекомендації для вихователя

1. Спостерігайте за дітьми:

Заохочуйте тих, хто правильно виконує команди.

Допомагайте дітям, які роблять помилки, пояснюючи їх у спокійній манері.

2. Підтримуйте інтерес:

Хваліть дітей за зосередженість та правильне виконання завдань.

У разі зниження уваги змінюйте темп або додавайте нові рухи.

3. Уникайте покарань:

Якщо дитина помиляється, м'яко поясніть, у чому її помилка, і дайте можливість спробувати ще раз.

Гра "Руки - ноги" сприяє розвитку уважності, дисципліни та здатності до концентрації, що є важливими складовими формування організованості у дітей.

"Утримай предмет"

Мета: розвивати здатність до узгодженості дій з партнером.

Матеріали: листки паперу (за кількістю пар). Надувні кулі (за потреби).
Маркери для позначення старту та фінішу (за бажанням).

Розподіл: Розділіть дітей на пари, обравши учасників приблизно однакового зросту для зручності виконання завдання.

Вступна бесіда:

Поясніть дітям правила гри та важливість узгодженості дій у парі.

Наголосіть на необхідності бути обережними, щоб уникнути падінь чи травм.

Правила гри

1. Пари повинні утримувати предмет (листок паперу або надувну кулю) без допомоги рук:

Листок паперу - лобами.

Надувну кулю - животами.

2. Під час пересування діти повинні координувати свої дії, щоб не впустити предмет.

3. Перемагає пара, яка найдовше утримує предмет або успішно досягає фінішу, якщо гра має визначений маршрут.

4. Якщо предмет падає, пара може підняти його та продовжити, але це вплине на загальний час.

Хід гри

1. Початок:

Вихователь видає кожній парі предмет для утримання.

Пари шикуються на стартовій лінії (або вільно розміщуються у кімнаті, якщо немає маршруту).

2. Гра:

За сигналом педагога (наприклад, "Старт!") діти починають рухатися, утримуючи предмет.

Вихователь спостерігає за виконанням завдання, нагадуючи про правила.

Після завершення раунду (за часом або після досягнення фінішу) визначають переможців.

3. Рефлексія:

Запитайте у дітей, що допомогло або заважало узгоджувати дії в парі.

Обговоріть, як вони координували свої рухи та реагували на труднощі.

Варіанти ускладнення гри

1. Маршрут із перешкодами: Додайте прості перешкоди (наприклад, обхід стільців).

2. Зміна предмета: Чергуйте листки паперу, надувні кулі або інші легкі предмети.

3. Часові обмеження: Визначте конкретний час, протягом якого потрібно утримувати предмет.

4. Командна естафета: Об'єднайте кілька пар у команди, щоб вони передавали предмет одне одному.

Рекомендації для вихователя

1. Стежте за безпекою:

Слідкуйте, щоб діти рухалися обережно й не штовхалися.

2. Допомагайте парам:

Якщо діти гублять предмет або плутаються, підбадьоруйте їх, але не втручайтеся в процес.

3. Хваліть за зусилля:

Заохочуйте дітей навіть за спроби, а не лише за перемогу.

4. Зберігайте інтерес:

Змінюйте умови гри, щоб діти не втрачали інтересу.

Гра "Утримай предмет" сприяє розвитку комунікативних навичок, координації рухів і навичок командної взаємодії, створюючи атмосферу співпраці та веселощів у групі.

"Змія"

Мета: розвивати навички групової взаємодії.

Правила гри

1. Формування змії:

Діти стають один за одним, міцно тримаючи попереднього гравця за плечі або за талію.

Перша дитина - "голова змії", остання — "хвіст змії".

2. Завдання "голови":

"Голова змії" має зловити "хвіст", пересуваючись швидко та обережно.

Важливо не розривати ланцюг "змії".

3. Завдання "хвоста":

"Хвіст" повинен ухилитися, уникаючи захоплення "головою".

4. Ротація ролей:

Якщо "голові" вдається зловити "хвіст", дитина, яка була "хвостом", стає в середину "змії".

Наступного раунду "хвіст" стає "головою".

Хід гри

1. Початок:

Діти займають позиції, формуючи "змію".

Педагог пояснює правила гри та нагадує про необхідність діяти обережно, щоб уникнути травм.

2. Гра:

За сигналом вихователя (наприклад, команда "Старт!" або увімкнення музики) "змія" починає рух.

Гра триває кілька хвилин або до успішного захоплення "хвоста".

3. Ротація:

Коли "голова" ловить "хвіст" або втомлюється, ролі змінюються, і гра продовжується.

4. Завершення:

Гра триває доти, доки кожен гравець не побуває у ролі "голови" або за бажанням дітей.

Варіанти ускладнення гри

1. Додайте перешкоди:

Встановіть у кімнаті або на майданчику невеликі предмети, які "змія" має обійти (конуси, кубики тощо).

2. Обмежте час:

Встановіть обмеження на виконання завдання (наприклад, "голова" має зловити "хвіст" за 30 секунд).

3. Музична пауза:

Вимикайте музику під час гри: діти повинні завмерти на місці, не розриваючи "змії".

4. Рух у парі:

Ускладніть завдання, попросивши "змію" рухатися в парах або трійках.

Рефлексія після гри

1. Обговоріть із дітьми:

Як вони координували свої дії в "змії"?

Що було легко, а що складно?

Які стратегії використовували "голова" і "хвіст"?

2. Підкресліть важливість командної роботи та узгоджених рухів.

Рекомендації для вихователя

1. Стежте за безпекою:

Звертайте увагу, щоб діти трималися один за одного і не розривали ланцюг.

Уникайте занадто швидкого темпу, щоб запобігти падінням.

2. Заохочуйте командний дух:

Підтримуйте дітей, якщо хтось відчуває труднощі у виконанні завдання.

3. Утримуйте інтерес:

Змінюйте умови гри або вводьте нові правила, щоб гра залишалася цікавою.

Гра "Змія" сприяє згуртованості групи, розвиває комунікаційні навички та навички колективної взаємодії, приносячи дітям багато радості та веселощів.

«Дракон»

Мета: учити дітей працювати в команді, вболівати за командний результат, бережно ставитися одне до одного.

Вступна бесіда:

Поясніть дітям образ гри: вони уявляють себе частинами великого дракона, який має зберігати свою цілісність.

Поясніть правила гри, наголошуючи на важливості бережного ставлення до одне одного.

Правила гри

1. Формування дракона:

Діти шикуються у колону, кладучи руки на плечі того, хто стоїть попереду.

Перший у колоні — «голова дракона», останній — «хвіст».

2. Завдання «голови»:

«Голова дракона» має дотягнутися до «хвоста» і легенько торкнутися його.

3. Завдання «тіла»:

Решта дітей утворюють «тіло дракона» і мають зберігати цілісність (не розривати руки).

4. Ротація ролей:

Після того як «голова» доторкнулася до «хвоста», вона стає на місце «хвоста», а наступний учасник у колоні стає новою «головою».

Хід гри

1. Початок:

Діти формують «дракона» та займають свої позиції.

Вихователь нагадує про важливість збереження цілісності «тіла» та обережності під час руху.

2. Гра

За сигналом вихователя «голова» починає рухатися, намагаючись дотягнутися до «хвоста».

«Тіло дракона» рухається разом із «головою», намагаючись допомогти зберегти баланс.

Гра триває доти, доки кожен учасник не побуває в ролі «голови» та «хвоста».

3. Завершення:

Гра завершується, коли всі діти виконали свої ролі.

Рекомендації для вихователя

1. Стежте за безпекою:

Звертайте увагу, щоб діти трималися обережно, не штовхалися і не створювали травмонебезпечних ситуацій.

2. Підтримуйте позитивну атмосферу:

Заохочуйте дітей хвалити одне одного за злагоджену роботу.

Наголошуйте, що головне - не швидкість, а збереження цілісності команди.

3. Допомагайте, якщо потрібно:

Якщо «дракон» розривається, зупиніть гру та допоможіть дітям відновити «тіло».

Рефлексія після гри

1. Обговоріть із дітьми:

Що допомагало зберігати «тіло дракона»?

Чи важко було виконувати роль «голови»?

Як вони підтримували одне одного?

2. Підкресліть значення командної роботи та взаємопідтримки.

Гра «Дракон» розвиває навички співпраці, зміцнює командний дух і вчить дітей діяти разом, дбаючи про інтереси команди.

«Дитячий хор»

Мета: сприяти згуртованості групи, розвивати увагу дітей та почуття ритму.

Матеріал: текст будь-якого вірша.

Вступна бесіда:

Розкажіть дітям, що вони створять справжній «хор», який буде читати вірш разом.

Наголосіть на важливості слухати одне одного, дотримуватися темпу й ритму.

Хід гри

Етап 1. Читання хором

1. Поясніть завдання: усі разом читають вірш виразно, у єдиному темпі та ритмі.

2. Прочитайте вірш разом із дітьми, задаючи темп і ритм.

3. Повторіть кілька разів, поки всі учасники не почнуть діяти синхронно.

4. Обговоріть із дітьми, чи вийшло у них читати одночасно, та на що потрібно звернути увагу.

Етап 2. Ускладнення завдання

1. Читання з інтонацією:

Запропонуйте прочитати вірш у певному настрої (весело, сумно, загадково тощо), зберігаючи єдиний ритм і темп.

2. Читання по черзі:

Розділіть дітей на невеликі групи (2–3 дитини).

Кожна група або окремий учасник читає один рядок вірша, дотримуючись ритму й темпу.

Етап 3. Творче ускладнення (за бажанням):

1. Прочитайте вірш, чергуючи голосно-тихо або швидко-повільно.

2. Додайте рухи чи плескання в долоні, щоб діти координували їх із текстом.

Рефлексія після гри

1. Запитайте у дітей:

Як їм вдалося дотримуватися ритму й темпу?

Що було легко, а що складно?

Як вони взаємодіяли з іншими учасниками?

2. Підкресліть, як важливо слухати одне одного й підтримувати спільний темп у команді.

Рекомендації для вихователя

1. Темп і ритм:

Починайте із повільного темпу, поступово прискорюючи його, якщо діти справляються.

2. Заохочення:

Хваліть дітей за зусилля, навіть якщо завдання не виконано ідеально.

3. Індивідуальний підхід:

Якщо деякі діти відстають або плутаються, надайте їм додаткову підтримку (наприклад, індивідуальне пояснення).

4. Підтримання інтересу:

Змінюйте вірші чи додайте ігрові елементи, щоб гра залишалася цікавою.

Гра «Дитячий хор» допомагає дітям не лише розвивати почуття ритму й увагу, але й формує в них навички колективної взаємодії та спільної творчої діяльності.

«Веселий хоровод»

Мета: формувати навички роботи в команді, групової узгодженості дітей, відчуття радості від співпраці.

Вступна бесіда:

Розкажіть дітям, що в грі вони працюватимуть як одна команда, виконуючи завдання разом.

Наголосіть на важливості не розривати рук та діяти узгоджено.

Хід гри

1. Початок:

Діти стають у коло, взявшись за руки.

Вихователь пояснює, що всі завдання вони виконуватимуть разом, зберігаючи єдність хороводу (руки мають залишатися з'єднаними).

2. Завдання:

Пропонуйте дітям виконати різні рухи: пройтися кімнатою навприсядки; пострибати на одній нозі; рухатися з перехрещеними ногами; обійти перешкоди (наприклад, стільці чи конуси); нахилитися вперед чи назад разом, зберігаючи зчеплені руки.

Звертайте увагу на узгодженість рухів та взаємодопомогу серед дітей.

3. Завершення:

Коли діти виконають усі завдання, запропонуйте їм ще раз утворити хоровод і зробити кілька простих, радісних рухів (наприклад, кружляти або крокувати).

Рефлексія після гри

1. Обговорення:

Запитайте у дітей:

Що їм допомагало діяти разом?

Що заважало виконувати завдання?

Як вони підтримували одне одного під час гри?

Наголосіть, як важливо працювати разом, слухати одне одного та допомагати.

2. Підбадьорення:

Похваліть дітей за зусилля та вміння співпрацювати.

Рекомендації для вихователя

1. Стежте за безпекою:

Забезпечте, щоб рухи були безпечними та відповідали фізичним можливостям дітей.

Перевіряйте, чи діти не штовхаються і не створюють небезпечних ситуацій.

2. Заохочуйте взаємодію:

Нагадуйте дітям допомагати одне одному, якщо хтось із них відстає або не справляється із завданням.

3. Підтримуйте позитивний настрій:

Заохочуйте сміх і веселощі, адже гра має приносити радість.

4. Змінюйте завдання:

Пропонуйте нові, цікаві рухи, щоб зберігати інтерес дітей до гри.

Гра «Веселий хоровод» сприяє згуртуванню групи, розвиває фізичні навички та дарує дітям радість від колективної діяльності.

«Наш казковий садочок»

Мета: розвивати вміння дітей працювати разом, взаємодіяти одне з одним.

Матеріали: ватман, фарби або різнокольорові олівці.

Хід гри

Вступна бесіда:

Розкажіть дітям, що вони сьогодні створять спільний малюнок казкового садочка. Запитайте:

Яким вони уявляють свій казковий садочок?

Що в ньому може бути особливого?

Поясніть, що важливо домовлятися одне з одним, щоб усім було комфортно працювати разом.

Хід гри

1. Створення малюнка:

Розділіть ватман на зони або запропонуйте дітям домовитися, хто що малюватиме (наприклад, будівлю садочка, ігровий майданчик, казкових героїв тощо).

Під час роботи заохочуйте дітей радитися між собою, щоб малюнок вийшов гармонійним.

2. Допомога вихователя:

Допомагайте дітям, які можуть соромитися чи не знати, що малювати. Запропонуйте їм додати цікаві елементи (наприклад, фантастичний сад, веселих тварин, чарівні дерева).

Підтримуйте позитивний настрій, хвалячи зусилля кожної дитини.

3. Обговорення казкового садочка:

Коли малюнок буде готовий, запропонуйте дітям разом вигадати історію про свій садочок. Запитуйте:

Хто живе в цьому садочку?

Які пригоди тут відбуваються?

Чому цей садочок особливий?

Діти можуть додавати речення до історії по черзі або розповідати свої ідеї колективно.

Рефлексія після гри

1. Обговорення результату:

Попросіть дітей поділитися своїми враженнями:

Що їм найбільше сподобалося в процесі малювання?

Чи легко було працювати разом?

Як вони вирішували, хто що малює?

2. Підсумок:

Наголосіть на важливості співпраці та вмінні слухати одне одного.

Похваліть усю групу за створення унікального спільного проєкту.

Рекомендації для вихователя

1. Заохочуйте командну роботу:

Якщо діти сперечаються чи не можуть домовитися, допоможіть знайти компроміс, запитуючи: «А як можна зробити, щоб усі були задоволені?»

2. Підтримуйте творчість:

Хваліть навіть найменші зусилля дітей, наголошуючи на їхніх індивідуальних ідеях та внеску.

3. Стежте за рівномірним розподілом завдань:

Слідкуйте, щоб усі діти брали участь у малюванні та вигадуванні історії, не залишаючись осторонь.

Варіанти ускладнення гри

1. Додаткові елементи:

Додайте вирізки з паперу чи кольоровий картон, щоб створити об'ємний колаж.

2. Тема малюнка:

Оберіть конкретну казкову тему (наприклад, «Садочок для принцес і лицарів» або «Чарівний садочок на іншій планеті»).

3. Презентація:

Запропонуйте дітям показати свій малюнок іншим групам або батькам, розповівши історію про казковий садочок.

Гра «Наш казковий садочок» допомагає дітям вчитися працювати разом, висловлювати свої ідеї та розвивати творчі здібності, сприяючи формуванню дружньої атмосфери у групі.